

Ansatte: Derfor er universiteterne det optimale arnested for sexism

SIDE 4

FORSKERE
SNYDT FOR
FAIR ANDEL AF
MILLIONGEVINST

SIDE 12

SEXISME

Sexisme er fordom eller diskrimination på basis af køn.

4

UNIVERSITETERNE ER ARNESTED FOR SEXISME

Sexisme har perfekte betingelser i universitetsmiljøet.

4

12

TOPFORSKER SCOREDE MILLIONGEVINST – KOLLEGER SNYDT FOR FAIR ANDEL

Medopfindere fik ikke fair andel af millionindtægter fra patenter.

12

Foto: dkuni.dk/presse

6

REKTORFORMAND HAR INGEN "KØNSTURBO"

Det kommer til at tage lang tid at skabe kønsbalance, siger Anders Bjarklev.

6

UTILFREDS MINISTER: DET GÅR FOR LANGSOMT MED AT SKABE LIGESTILLING

Der er stadig stor forskel på andelen af mandlige og kvindelige forskere.

6

UDENLANDSKE KVINDER REDDER BALANCEN

Institut for Datalogi på ITU har succes med at rekruttere kvindelige forskere fra udlandet.

8

INSTITUT "PRIKKER" SIG TIL FLERE KVINDER

Udvalg opfordrer kvalificerede kandidater til at søge stillingerne på SDU Statskundskab.

8

KENDT FOLKETINGSPOLITIKER STEMPLER PH.D.-PROJEKT OM TYKFOBI SOM PSEUDOVIDENSKAB

Henrik Dahl kritiserer, at fedmeaktivist er blevet optaget som ph.d.-studerende på Teologi.

9

"JEG FORSKER I KINA OM KINA, SÅ JEG KAN IKKE BARE SKIFTE SPOR"

Det er næsten umuligt at skrive ph.d. om shippingindustrien, når grænserne er lukket.

14

UNIKT FUGLEMIGRATIONS-PROJEKT VINGESKUDT

Bela Aroras ph.d.-projekt ligger i ruiner, da hun ikke kan komme til Indien og indfange de fugle, hun studerer.

15

MÅNEDENS FOTO: TUNGESLASKER I FLOTTE FARVER

De bedste fotos taget ved hjælp af mikroskopi er blevet kåret.

16

UNIVERSITETERNE HÆNGER PÅ KÆMPEREGNING, HVIS FORSINKET IT-PROJEKT KØRER AF SPORET

Universiteterne bærer hele risikoen ved it-projektet Kopernikus.

18

VIS DIT PH.D.-PROJEKT: RUSRITUALER ER VIGTIGE FOR FAGLIG IDENTITET

Ph.d.-projekt undersøger førsteårsstuderendes møde med universitetet.

20

LÆRING: INTERVIEW MED VINDERNE AF UNDERVISNINGSPRISEN

Luise Theil Kuhn fra DTU og Claus Brabrand fra ITU har som de første vundet Undervisningsprisen.

22

KRONIK: HVORDAN KRITIKKEN AF FORMTVANG BLEV TRANSFORMERET TIL FORMATTVANG

Forskningsartikler, undervisningsformer og specialer underkastes et stramt formatkrav.

24

DEBAT: DROP PRØVEFORELÆSNINGER

Prøveforelæsninger er et dårligt værktøj til at vurdere, om forskere er gode undervisere.

26

NAVNE

Nye udnævnelser, priser og bevillinger.

28

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutionsansatte, Djøfs universitets- og forskningsansatte (UFO) under Djøf Offentlig. Løseabonnementer: IDA, Pharmadanmark, Psykologforeningen.

Bladets leder skrives af repræsentanter for universitets- og sektorforskningsafdelingerne i DM og Djøf. Bladets leder udtrykker fælles holdninger.

Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Ansvarshavende redaktør:

Jakob Elkjær (je@dm.dk).

Redaktionelle medarbejdere:

Red. leder Claus Baggersgaard (cbl@dm.dk), journalist Lasse Højsgaard (lah@dm.dk).

Øvrige henvendelser:

Sekretær Sidse Rølle Jakobsen (srj@dm.dk).

Redaktionens adresse:

Forskerforum, Peter Bangs Vej 30, 2000 Frederiksberg, telefon: 38 15 66 55.

Oplag: 8.200 eks.

Udkommer 9 gange om året den første uge i hver måned.

Forsideillustration: Colourbox

Øvrige adresser:

DM, Peter Bangs Vej 30, 2000 Frederiksberg, tlf. 38 15 66 00.

Djøf, Gothersgade 133, PB 2126, 1015 Kbh. K, tlf. 33 95 97 00.

Grafisk produktion: OTW A/S.

Næste udgivelse: 10. december 2020.

Af Caroline Adolphsen, formand for Djøfs udvalg for forskning og undervisning og FTR på Aarhus BSS

Janne Gleerup, næstformand for universitetslærer-afdelingen i DM, FTR på RUC

Olav W. Bertelsen, formand for universitetslærer-afdelingen i DM og FTR på AU

Væk med sexismen på universiteterne

Underskriftsindsamlingen om sexismen på universiteterne følger vigtig viden til den aktuelle diskussion om sexismen. Debatten er eksplosiv, fordi vi ser så forskelligt på, om der er problemer, hvor alvorlige de er, og hvad der kan løse og måske endda forebygge dem fremadrettet. Ofte er vi endda også uenige om, hvad sexismen er, og desperation over manglende gensidig forståelse om udgangspunktet koger ud af debatindlæg fra alle kanter.

Med afsæt i ordbogen forstår vi i denne leder sexismen som fordom eller diskrimination på baggrund af køn. Uønsket verbal eller fysisk seksuel opmærksomhed eller direkte seksuelle krænkelser er oplagte eksempler på sexismen, og MeToo blev dét internationale "crack in the ice", som åbnede til, at erfaringer med kønnede krænkelser i arbejdslivet nu også kan diskuteres i en dansk kontekst. De igangværende diskussioner om, hvorvidt ansvaret hviler hos offer eller krænker, viser imidlertid også, hvor rodfæstet kønnenes forskellige stilling stadig er i vores samfund. Flere af de få kvinder, som indtil videre har turdet stå frem, er blevet udskammet i mediemøllen og bebrejdes, at de ikke tids nok fik sagt fra. For mange er der dog meget mere på spil end offentlig udskamning, idet karriere, indtægt og derved livsmuligheder kan forsvinde mellem hænderne på den kvinde (eller mand), som siger fra over for ledere eller kollegers krænkende adfærd på jobbet.

Initiativtagerne til underskriftsindsamlingen om sexismen på universiteterne oplevede, at overraskende mange genkendte problemet, men ikke turde skrive under af frygt for, at det vil gå ud over ansættelses- og karrieremuligheder i academia. Andre lod være, fordi det brede sexismebegreb bragte dem i tvivl om, hvad de skrev under på at have været direkte vidne til.

Nogle udtryk for sexismen er lette at identificere og vanskelige at bagateliseres. Gramseri og liderlige sms'er

“Mange er i forskellige former for afhængighed i den hierarkiske og undertiden stærkt uformelle kultur, som åbner og lukker døre til stillinger, forskningsprojekter og midler.

er guf for pressen, og det individualiserede fokus kan friste på ledelsesgangen, idet man kan identificere en krænker og vise handlekraft. Mere kompliceret bliver det, når sexismen

er flyttet ind i organisationsstrukturer og normaliseret kulturelt.

Universiteternes arbejdsmiljø og ansættelsesvilkår giver gode trivselsbetingelser for denne mere skjulte sexismen. Fra forskningen ved vi, at folk i usikre ansættelser oplever flere krænkelser end fastansatte og samtidig er mindre tilbøjelige til at reagere på dem. Over halvdelen af VIP'erne er midlertidigt ansat, og der er hård konkurrence om de faste stillinger, hvorfor det er vanskeligt for disse medarbejdere at sige fra. Mange er i forskellige former for afhængighed i den hierarkiske og undertiden stærkt uformelle kultur, som åbner og lukker døre til stillinger, forskningsprojekter og midler. Uigen-nemtsigtige karriereveje, uformelle privilegiestrukturer og subtilt virkende magtmekanismer udgør således et perfekt klima for en sexistisk kultur i et miljø, som er lille nok til, at sladder kan vandre fra universitet til universitet. Her gør man klogt i at se igennem fingre med kønnets forskelsbehandling og diskrimination.

Vil vi sexismen til livs, er vi nødt til at bruge vores alsidige analytiske kapacitet til at udforske årsagssammenhænge bag synlige og usynlige sexistiske mekanismer på spil i vores arbejdsliv, hvoraf nogle er overodnet indlejret i den måde, universiteterne styres og finansieres på, mens andre kan og skal håndteres lokalt. Målet er at fjerne kønnede sorteringsmekanismer og i stedet skabe lige deltagelsesbetingelser. Der er et stykke vej, men hey – lad os starte i dag. ■

ANSATTE:

Universiteterne er det optimale arnested for sexismen

Tre kvindelige ansatte, der kender forskningsmiljøet og som arbejder med ligestillingsproblematikker, siger, at sexismen stortrives på universiteterne og at seksuelle krænkelse ofte sker uden, at nogen så meget som løfter et øjenbryn.

Hvis nogen skulle få lyst til at udvikle den perfekte opskrift på et miljø, hvor sexismen og seksuelle krænkelse har optimale betingelser for at trives, kan de passende bruge universiteterne som inspiration.

Sådan lyder det fra tre kvindelige akademikere, der selv har gjort karriere på universiteterne, og som forsker i eller arbejder med ligestillingsproblematikker.

“Der er ingen tvivl om, at det står grelt til i universitetsverdenen. De, der sidder i de højeste og mest magtfulde positioner, er typisk mænd, og herfra har det været muligt at slippe af sted med at være åbenlyst verbalt og fysisk grænseoverskridende i fuld offentlighed, uden at nogen loftede et øjenbryn. Når man har oplevet det ske gentagne gange i sit arbejdsliv, så bliver det normalt, fordi det jo er sådan, vi gør. Kvinderne er opvokset i en kultur på universiteterne, hvor de jævnlige oplever at blive negligeret”.

Sådan siger Jo Krøjer, tillidsrepræsentant for det videnskabelige personale på RUC og lektor i køn og arbejdsliv ved Institut for Mennesker og Teknologi samme sted.

SEKSUEL CHIKANE

Krænkende handlinger af seksuel karakter er al form for uønsket seksuel opmærksomhed og kan fx være:

- Uønskede berøringer
- Uønskede verbale opfordringer til seksuelt samkvem
- Sjofle vittigheder og kommentarer
- Uvedkommende forespørgsler om seksuelle emner
- Visning af pornografisk materiale.

Kilde: *Arbejdstilsynet*

Hun er en af 16 kvindelige forskere, der har taget initiativ til at indsamle 689 underskrifter og 771 vidnesbyrd fra kvinder og mænd i dansk forskning, der har været udsat for eller været vidne til sexismen i den akademiske verden.

Men det handler om langt mere end et smæk i numsen i ny og næ, som nogen har forsøgt at reducere problemet til i den offentlige debat. Det handler om at forstå sexismen i ordets egentlige betydning som de strukturer, der skaber diskrimination på basis af køn, og dernæst gøre op med, at universitetsverdenen er organiseret på en måde, der skaber grobund for sexismen og seksuelle krænkelse, og som konsekvent stiller kvinder dårligere end mænd.

De fire risikofaktorer

Den første faktor, som giver grobund for sexismen, er den stigende prekarisering af det akademiske arbejdsmarked, der betyder, at mere end hver anden videnskabeligt ansatte på universiteterne i dag er tidsbegrænset ansat på usikre vilkår. Det går igen i undersøgelser, at de løstansatte i højere grad rapporterer, at de har været udsat for krænkelse end de fastansatte – formentlig fordi de er afhængige af folk højere oppe i hierarkiet – fx en professor – i forhold til at få forlænget deres ansættelse eller kvalificere sig til en fast stilling.

For det andet eksisterer der en særlig form for kollegial relation på universiteterne, som er forankret i den universitære tradition. I en stor del af deres akademiske karriere er universitetsforskere i en slags mesterlære hos en forsker i en seniorposition, der hjælper dem til at kvalificere sig til næste karrieretrin, og det betyder, at seniorforskere står i et

særligt magtforhold over for juniorkollegerne. De ph.d.-studerende er afhængige af deres vejleder, adjunkter, postdocs og videnskabelige assistenter tilknyttet deres forskningsgruppeleder, da vedkommende har meget at skulle have sagt, i forhold til om de får en ny ansættelse.

Den tredje faktor hænger sammen med, at bevillingssystemet er skruet sådan sammen, at nogle få succesfulde forskere, der allerede har store bevillinger, har lettere ved at få endnu flere penge. Succes avler så at sige succes, så forskningsmidlerne bliver samlet på nogle få hænder – et fænomen, der er blevet døbt Matthæuseffekten.

“Det betyder, at hvis du som lektor vil øge dine chancer for at gøre karriere, er du afhængig af at have gode relationer til mindst en succesfuld professor, der vil have dig med som medansøger på sine forskningsansøgninger”, siger Jo Krøjer.

Den fjerde faktor, der skaber strukturel sexismen, handler om, at kvindelige forskere i overvejende grad arbejder inden for humaniora og samfundsvidenskab, mens mændene dominerer inden for naturvidenskabelige og tekniske videnskaber. Det er et problem, fordi det er meget lettere at skaffe forskningsmidler inden for nat og tek, de får flere uddannelsesmidler per studerende, og der er også flere professorater at søge.

“Arbejdsbetingelserne for mandlige forskere er generelt bedre, fordi de ikke har en så hård undervisningsbelastning på nat og tek. På hum og samf, hvor kvinderne især er, skal de undervise på ringere betingelser tidsmæssigt, og det æder af deres forskningstid. Selv i nat-tek-miljøer bruger kvinderne mere tid på andre “akademiske husholdningstjansere” end mænd, og de bliver i højere grad mødt med en forventning fra kolleger, studerende og ledere om, at de står til rådighed. Vi accepterer, at sådan er systemet, ligesom vi har accepteret sexistisk adfærd gennem generationer. Det handler om, at vi lever i et sexistisk samfund, hvor vi er vokset

op med, at hvad mænd gør, har større værdi”, siger Jo Krøjer.

Hårde socialiseringsmekanismer

Eva Sophia Myers var også blandt initiativtagerne til underskriftsindsamlingen og er leder af SDU's Gender Equality Team, som har til opgave at påvirke de strukturelle og kulturelle barrierer, der kan være hæmsko for ligestilling og lige muligheder på SDU. Hun siger, at det giver den perfekte grobund for sexismen, at universitetet er et miljø med hård konkurrence, spidse udskillelsesløb, og at der er så meget status og magt forbundet med de øverste stillinger.

“Holdningen er, at du skal gøre dig fortjent til at være på universitetet, og når du er inviteret med ind på seniorforskeres nåde, er du et nemt offer for sexismen. Der kan være en meget hård social interaktionsform, der gør, at folk, der sidder løst i sædet, ikke tør sige fra. Alle, der ikke lever op til normen for, hvad en forsker eller videnskabsmand er, sidder løst – og hvis man fx tilhører flere sådanne “uden for normen”-kategorier, så er man mangedoblet udsat. Det gælder i udbredt grad i forhold til kvinder – men det rammer også andre”, siger Eva Sophia Myers.

Hun tilføjer, at det derfor ofte tager lang tid for den enkelte at erkende, at der er sket noget forkert, og det gør det ikke lettere, at de, der udsættes for sexistisk adfærd, ofte står meget alene og ovenikøbet kan blive mødt med spørgsmål om, hvorvidt det nu også var så slemt – og stigmatisering, der fungerer som en lukket dør til de i forvejen små miljøer.

“Unge kvindelige forskere er ofte i en udsat position i forvejen, og hvis de gør indsigelser, bliver de anset for at være vanskelige og besværlige. Der skal ikke mange eksempler på, at det er “hende”, der må tage konsekvensen, ved at hun må flytte sig eller opgive karrieren, til, før det virker som en effektiv stopper for at gøre indsigelser selv mod hverdagssexisme. Det har meget store konsekvenser for arbejdsmiljøet og for den enkeltes mulighed for karriereudvikling og cementerer konkurrencen på meget uheldige måder – med meget store negative konsekvenser for forskningens output i sidste ende”, siger Eva Sophia Myers.

Hun tilføjer, at pointen ikke er at fjerne konkurrencen fra

universitetsmiljøet, men at skabe nogle mekanismer, der kan neutralisere eller give modvægt til de negative sider. Det handler eksempelvis om at skabe nogle bedre procedurer og beslutningsprocesser med transparens og systematik om eksempelvis kriterierne ved stillingsbesættelser eller at benytte blind reviews.

“Det drejer sig også om at skabe en kultur, der har respekt, lydhørhed og ligeværd som sit udgangspunkt, hvor man står til ansvar, hvor det er legitimt at sige fra over for den rå tone og de små eksempler på magtudøvelse gennem sexistisk adfærd, herunder fx nedgørende bemærkninger om udseende – også og måske især hvis man er vidne. Og at sikre reelle procedurer, der beskytter ofrene for krænkelse, og som kan sikre, at problemet faktisk løses og ikke bare symptombehandles ved at forflytte den, der råber vagt i gevær”, siger hun.

Universitetet er oprettet af mænd for mænd

Ea Høg Utoft, der er postdoc og forsker i ligestilling ved Dansk Center for Forskningsanalyse (CFA) på AU, siger, at vi ofte glemmer, hvor forholdsvis nyt det er, at kvinderne har fået adgang til universitetet.

Nielsine Nielsen søgte som den første om optagelse på KU i 1874, og hun kom kun ind, da KU fandt ud af, at de faktisk ikke havde nogle regler eller bestemmelser, der kunne give dem ret i at holde hende ude. Astrid Friis blev som den første kvinde udnævnt til professor i 1946.

“Sexismen er forankret på universiteterne, fordi der er tale om institutioner oprettet af mænd for mænd. Den akademiske karriere er udformet efter en mandlig norm, der taler til mænd, og det er et udskillelsesløb, hvor kvinderne oftere rammes af de mange forhindringer undervejs”, siger hun.

Ea Høg Utoft har blandt andet sammen med et hold af yngre CFA-kolleger foretaget en undersøgelse af betydningen af netværk for forskerkarrieren, hvor de interviewede 20 ph.d'er, postdocs og adjunkter, og konklusionen lød blandt andet, at vejlederen spiller en afgørende rolle.

“Vi mennesker er sådan indrettet, at vi godt kan lide at være sammen med nogen, der minder om os selv, og der er bare en særlig jargon mellem mænd. Køn spiller derfor en rolle i vejledningssituationer, og det sker måske derfor ikke helt

REKTORFORMAND: SEXCHIKANE OG KRÆNKELSER ER UACCEPTABELT

Danske Universiteter har udsendt en presmeddelelse, hvori Anders Bjarklev, formand for Danske Universiteters rektorkollegium og rektor på DTU, udtaler, at de tager de mange vidnesbyrd og beretninger om sexismen alvorligt, og at sexchikane og krænkelse er uacceptabelt.

“De vidnesbyrd, der er kommet frem, og den debat, der kører lige nu, aktualiserer, at vi ser på, hvad det er for en kultur, vi har. Som ledelse har vi et stort ansvar for, at alle bliver behandlet ligeværdigt, og at vi tydeligt markerer, at sexistisk adfærd ikke tolereres på universitetet”, udtaler han.

Blandt andet står det klart, at universiteterne skal have en klar indgang for de ansatte, hvor man trygt kan henvende sig, hvis man oplever uacceptabel adfærd fra kolleger eller ledelse.

Anders Bjarklev skriver også, at universiteterne siden 2018 har haft fokus på området.

så naturligt, at vejlederen hjælper dig med at få en stilling, hvis han ikke lærer dig så godt at kende”, siger hun.

De yngre forskere i projektet var dog meget bevidste om selv at skabe sig et bredt netværk, så de arrangerede eksempelvis kaffemøder med kolleger, når de var til konferencer.

“Det er vigtigt at sikre sig som individ og som institution, at en enkelt seniorforsker ikke står med den enkeltes skæbne i sine hænder”, siger Ea Høg Utoft.

Derfor er der så få sager

Jo Krøjer siger, at de mange vidnesbyrd, som de har samlet sammen, viser, at der er særligt mænd på universiteterne, som opfører sig alt andet end pænt, men sagerne ender alligevel meget sjældent med en officiel klage. Universitetskulturen socialiserer de ansatte til ikke at råbe op, og hvis de gør det, er sanktionerne ofte meget milde, eller det er den krænkede, der er blevet forflyttet, mens krænkeren er fortsat med at gøre karriere.

“En del mænd nyder åbenbart det privilegie, det er, at de kan opføre sig uacceptabelt, uden at det får konsekvenser, fordi ledelsen enten ikke ønsker eller evner at gribe ind”, siger Jo Krøjer.

Hun siger, at mange har skrevet og takket for initiativet, men at de står i en ansættelsessituation, hvor de ikke kan have deres navn stående på underskriftsindsamlingen. Andre har trukket deres underskrift tilbage, fordi de følte, det var for risikabelt.

“Det vanskeligste er at opleve deres totale afmagt og udsathed. De har ingen steder at gå hen, selvom nogle kvinder oplever krænkelse igen og igen”, siger hun. ■

Utilfreds minister: Universiteterne er for langsomme til at skabe ligestilling

På trods af mange års fokus på ligestilling på universiteterne er der stadig stor forskel på andelen af mandlige og kvindelige forskere, viser nye tal. Minister er stærkt bekymret.

Kvinderne stormer ind på kandidat- og ph.d.-uddannelserne. Men den udvikling stopper brat, når de skal længere op i universiteternes hierarki.

Kun 23 procent af professorerne og 34 procent af det videnskabelige personale i Danmark er kvinder. Det viser en ny opgørelse fra Uddannelses- og Forskningsministeriet, der har gjort status på ligestillingen på universiteterne.

Dermed går udviklingen alt for

langsomt, mener uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen, der er stærkt bekymret for de konsekvenser, det kan få for forskningen.

“Forskningen er så vigtig en del af samfundsudviklingen, fx i forhold til den grønne omstilling, og manglen på kvinder betyder simpelthen, at vi går glip af vigtig viden og videnskabelige nybrud”, siger ministeren.

Undersøgelsen viser også, at

Danmark indtager en bundplacering, når det kommer til kvindelige forskere, ved sammenligning med vores nordiske naboer Island, Norge og Finland og har gjort det i en årrække.

Fokus på dialog

Ane Halsboe-Jørgensen anerkender, at det er en problemstilling, som man har kendt til i flere år, og at man har forsøgt at gøre noget ved den. Men det er ikke gået hurtigt nok, mener hun.

Af Lasse Højsgaard – lah@dm.dk – Foto: Linda Kastrup Ritzau Scanpix

Rektorformand har ingen “kønsturbo” til ministeren

Formanden for Danske Universiteter, Anders Bjarklev, forventer en fortsat stigende andel af kvindelige forskere, men han siger, at ikke meget tyder på, at de kommer i morgen.

Uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen mener, at det går alt for langsomt med at rette op på den skæve kønsbalance på universiteterne, og

Anders Bjarklev, formand for Danske Universiteter, forstår ministerens utålmodighed. Men hun er nødt til at se med realistiske øjne på, hvor hurtigt udviklingen kan gå, mener han.

“I det seneste tiår er andelen af kvindelige professorer steget støt med et procentpoint om året. Nej, det går ikke tjubang, og balancen vil ikke skifte fra den ene dag til den anden. Men det kan vi heller ikke forvente. Jeg må appellere til, at alle tænker sig grundigt om i forhold til, hvad der er realistisk i forhold til billedet, som det ser ud i dag”, siger Anders Bjarklev.

Han henviser til, at der på visse områder har været få kvindelige kandidater og ph.d.er, og at det sætter begrænsninger for, hvor mange kvinder der er i spil som mulige professorer.

“Hvis vi på et område har 80 procent mænd blandt dem, der har kunnet nå at kvalificere sig til professorstillinger, så skal vi nok ikke forvente, at der er mere end 20 procent kvindelige professorer, der ansættes. Men er der kun 10 procent, skal vi prøve at forstå hvorfor og se, om vi kan ændre de mekanismer”.

Anders Bjarklev,
formand for Danske
Universiteter.

“Vi er nået til en endnu større erkendelse af, hvad udfordringen består af. Vi har nu et stort fokus på den indløbende dialog med universiteterne, så vi kan finde ud af, hvor de strukturelle barrierer er, og hvor universiteterne kan lære af hinanden”, siger hun.

Du er bekymret for, at det går for langsomt på trods af mange års forsøg på at gøre noget ved problemet. Er det så ikke på tide med nogle mere vidtrækkende tiltag, fx kvoter, frem for mere dialog?

“Jeg har ikke taget stilling til løsninger som kvoter på nuværende

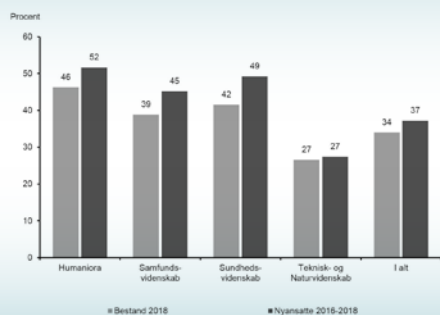

Ane Halsboe-Jørgensen, uddannelses- og forskningsminister

tidspunkt. Men man skal ikke se dialogen som en modsætning til handling. Den er forudsætningen for at kunne handle”, siger ministeren.

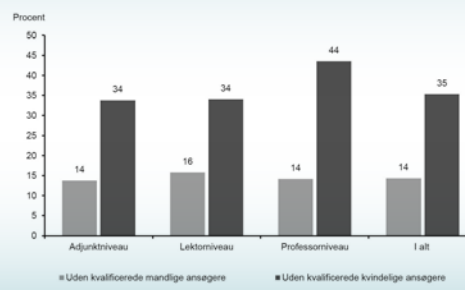
Hun fremhæver, at hun ud over dialogen også har et konkret initiativ på sit bord om at udvide et talentprogram for kvindelige forskere. ■

Andel kvinder blandt det videnskabelige personale i alt 2018 og blandt nyansatte i perioden 2015-2018, fordelt på videnskabelige hovedområder, procent

På 3 ud af 4 videnskabelige områder er der tæt på ligelig fordeling af mænd og kvinder blandt nyansatte forskere. Kun tek-nat hænger efter.

Andel af stillingsbesættelser med opslag på professor-, lektor- og adjunkt-niveau i 2016-2018, hvor der ikke var henholdsvis kvalificerede mandlige og kvalificerede kvindelige ansøgere, procent

Nogle fag har svært ved at finde kvalificerede kvindelige ansøgere til deres stillinger, som figuren illustrerer. På ITU Datalogi er man fokuseret på at rekruttere uden for landets grænser, blandt andet for at få flere kvinder i spil.

20 år undervejs

I forhold til nyansættelser viser rapporten Danmarks Talentbarometer 2019, at man i 2016-2018 faktisk var tæt på kønsbalance blandt nyansatte forskere på 3 ud af 4 videnskabsområder. På humaniora var andelen af kvinder således 52 procent, på sundhedsvidenskab 49 og på samfundsvidenskab 45. Til gengæld er der et markant efterslæb på tekniske og naturvidenskabelige område, hvor kun 27 procent af de nyansatte var kvinder, hvilket ikke engang var nok til at øge bestanden. Det trækker den samlede andel af kvinder ned på 37 procent.

“Vi er underlagt problemet med, at vores uddannelser på området er kraftigt underrepræsenteret af kvinder. Lige nu er vi ret begejstrede for, at vi har fået en tredjedel kvinder blandt de nye civilingeniør-studerende. Det er et kæmpe fremskridt, men det dækker jo over fagspecifikke forskelle, der kan være meget store. Men 27 procent kvinder blandt nyansættelserne, det tror jeg

sådan set passer meget godt med, hvor mange der er uddannet i gennemsnit”, siger Anders Bjarklev.

Bjarklev: Delt barsel vil rykke

Han er optimistisk, men ikke overoptimistisk omkring fremtidens andel af kvindelige forskere inden for tek-nat.

“Vi har nu en situation, hvor hver 3. nye studerende er kvinde. Dertil kommer, at vi blandt andet rekrutterer fra Sydeuropa, hvor man nok er lidt længere med kønsbalancen, så der kan vi gøre procenten lidt højere. Men husk, at de, der starter i dag, skal bruge 5 år på at blive kandidater, 3 år på at blive ph.d.er og dertil 10-12 år på at blive professorer. Så om 20 år kan vi håbe, at en tredjedel af de nyansatte professorer er kvinder. Men hvis ministeren regner med, at de kommer i morgen, må jeg desværre sige, at det er der ikke meget, der tyder på. For hvor skal de komme fra?”

Ministeren sagde ved udgivelsen af Talentbarometer 2019, at nu skal der sættes turbo på udviklingen, og det vil

hun tale med universiteterne om. Har du en turbo klar til hende?

“Jeg har et forslag, som jeg ved virker andre steder. Det, ministeren kan gøre, er at gå tilbage til regeringskollegerne, og så kan de komme med et forslag om, at barslen skal deles 50-50. Det er det, der virker allerbedst. Det er dokumenteret i de få lande, der har gjort det”.

Så du spiller opgaven tilbage til politikerne?

“Ja, for jeg er ikke indstillet på en situation, hvor vi for at lave en “turbo” begynder at ansætte folk primært for deres køn og dernæst for deres kvalifikationer. Det er der ingen, der er tjent med”.

Du er altså uenig med din rektorkollega på AU, der har varslet, at det kan blive aktuelt med kønskvoter?

“Jeg går ikke ind for kvoter. Det bedste, vi kan gøre, er at have opmærksomhed på det og hjælpe hinanden med at undgå de bias, vi måtte have. Men hvis jeg skal undlade at ansætte en dygtig mand, fordi der er for få kvinder, så er det en diskrimination over for ham”. ■

Udenlandske kvinder redder balancen

Institut for Datalogi på ITU er lykkedes med at rekruttere flere kvindelige forskere ved hjælp af udenlandsk rekruttering og et bredere syn på kvalifikationer end blot publiceringer.

Peter Sestoft var heldig. Da han i 2017 startede som leder af Institut for Datalogi på ITU, stod man foran en massiv oprustning af medarbejdere. Og det gjorde det muligt at rykke kraftigt på en strategi om mere diversitet og kønsbalance.

“Der var en stor tilgang af studerende, og vi skulle næsten fordoble antallet af medarbejdere. Så det er måske den eneste chance, vi får de næste 20 år”, fortæller han.

I den forbindelse gik man i gang med at arbejde systematisk med rekruttering af flere kvinder. Blandt andet har man kigget på ordlyden i stillingsannoncerne, så de blev mere kønsneutrale i sproget.

“Vi talte med et konsulentfirma, og de sagde, at når man bruger ord som “excellent researcher” og “outstanding performance”, så er der større risiko for,

at nogle kvinder tænker, at det ikke er noget for dem. Så vi forsøger at undgå den slags ekstremer og taler mere om eksempelvis arbejdsmiljøet på instituttet”, fortæller han.

Uanset hvor inkluderende man udarbejder sine stillingsopslag, kommer instituttet dog ikke uden om, at kvindelige danske dataloger simpelthen er en mangelvare.

“Det er næsten umuligt at rekruttere indenlands. Af de seneste ti kvinder, vi har ansat, er kun to af dem danske. Så når vi annoncerer, henvender vi os i høj grad til udenlandske ansøgere. Og her er Danmark jo heldigvis et fænomenalt internationalt brand med offentlig sygesikring, barselsorlov og så videre, så det er salgsargumenter, vi forsøger at slå på”.

Det har også en betydning, at man – som Peter Sestoft formulerer det – vælger kandidater ud fra, “hvad der er

godt for instituttet”, i stedet for kun at se på publiceringsmeritter.

“Det er jo egentlig bare det, alle arbejdsgivere gør. Måske har der været for meget metrikbaseret cv-rytteri. Vi vil i hvert fald gerne se på andre aspekter, for eksempel om det er en person, der formidler eller på andre måder giver et bredere perspektiv på det at være forsker”.

Er køn et legitimt kvalitetskrav?

“Det synes jeg, diversitet er i al almindelighed”.

Med et stigende antal kvindelige studerende på instituttet er Peter Sestoft fortrøstningsfuld omkring fremtidens kønsbalance blandt datalogiforskere. Men man må væbne sig med tålmodighed.

“De bachelorer, vi optager i år, bliver jo i bedste fald ph.d.er i 2028. Så det bliver den næste generation af institutledere, der kan ansætte dem”. ■

Institut “prikker” sig til flere kvinder

SDU Statskundskab har næsten nået målsætningen om kønsbalance. Et vigtigt middel har været brugen af udvalg, der opfordrer kvalificerede kandidater til at søge stillingerne.

På Institut for Statskundskab på SDU vedtog man i 2017 en målsætning om i 2021 at have lige mange mænd og kvinder (plus-minus 5 procent) i alle stillingskategorier undtagen professorer, hvor målsætningen var 25 procent kvinder.

Og den målsætning er faktisk nået bortset fra på professorniveauet, hvor man dog er gået fra nul til 18 procent, fortæller institutleder Signe Pihl-Thingvad.

Et effektivt værktøj i den indsats har været brugen af “search committees” – udvalg, der aktivt er gået ud og har udset sig og prikket gode kandidater af begge køn på skuldrene.

“På den måde har vi sikret en stor pulje af højt kvalificerede ansøgere, og det tror jeg har haft stor betydning for os. Dertil kommer, at vi har besluttet, at der skal være mindst en af hvert køn blandt de kvalificerede ansøgere, før en stilling kan besættes”, siger Signe Pihl-Thingvad.

Målsætningen på SDU Statskundskab er omtalt i en ny bog af KU-professor Hans Bonde, der handler om ligestillingsbestrebelse i samfundet. I bogen kommenteres instituttets plan af en anonym medarbejder på følgende måde:

“Der er ansat rigtig mange kvinder i perioden siden 2017, og hvor man i flere tilfælde undrer sig, når man ser på de pågældendes publikationslister”.

Signe Pihl-Thingvad afviser dog, at der har været mandlige ansøgere, der var mere kvalificerede end de kvinder, der er blevet ansat.

“Man har på ingen måde gået på kompromis. Vi benytter os altid af bedømmelsesudvalg med mindst tre uvildige bedømmere på det pågældende niveau. Selvom publikationslister er meget vigtige, har vi en bredere og mere nuanceret tilgang til at vurdere en ansøgers kompetencer. En professor skal for eksempel også kunne demonstrere erfaring med forskningsledelse,

uddannelsesudvikling og bidrag til samfundsmæssig relevans. Derfor kan jeg blankt afvise, at der har siddet ansøgere, der var bedre kandidater”.

I er stadig langt fra ligelig kønsbalance på professorniveauet – kan I gøre mere?

“Ja, det kan vi. Men man skal også huske, at der ikke slås nær så mange professorstillinger op som adjunkturer, og derfor går det ikke lige så hurtigt på dette niveau. Vi skal selvfølgelig heller ikke ud i at fyre folk for at få lige andel. Det er et arbejde, som tager tid, og derfor må man også have en vis portion tålmodighed. Det er i mine øjne lige så vigtigt, at vi beholder og understøtter den talentmasse, vi har”, siger Signe Pihl-Thingvad.

Instituttets strategi for ligestilling udløber til næste år, og der er nedsat en taskforce bestående af medarbejdere fra instituttet, der skal komme med forslag til, hvordan strategien videreføres. ■

Kendt folketingspolitiker **stempler** ph.d.-projekt om **tykfo**bi som **pseudovidenskab**

Henrik Dahl, forskningsordfører for Liberal Alliance, kritiserer i hårde vendinger, at fedmeaktivisten Dina Amlund er blevet optaget som ph.d.-studerende på Teologi på Københavns Universitet. Men kritikken er usaglig og bygger på uvidenhed om teologisk forskning, lyder det fra ph.d.-vejleder og forsker.

“Jeg føler mig lige så fristet som de fleste andre til at le højt ad dette projekt. Men i virkeligheden er jeg dybt forarget: Hvorfor giver Teologi et stipendium til en ikketeolog? Og til et pseudovidenskabeligt projekt? Det er en skandale”.

Sådan skriver Henrik Dahl, sociolog, folketingsmedlem for Liberal Alliance og sit partis forskningsordfører, på Twitter.

Det er en nyhed på Det Teologiske Fakultets interne intranet om, at Dina Amlund har startet sit ph.d.-projekt med titlen “Fatphobia: A Systematic-theological Exploration of A Structure in Society”, der i den grad har forarget Henrik Dahl.

“Med sit projekt ønsker Dina at bevise, at tykfobi er en af de mest gennemgribende og bærende strukturer i vores kultur og samfund, som undertrykker liv og mennesker. Ud over at definere tykfobi sociopolitisk og historisk vil hun også belyse projektet fra en befrielsesteologisk og queerteologisk vinkel” står der i nyheden, som dog efterfølgende er blevet korrigeret, fordi hun aldrig har skullet bevise noget, men blot skal udforske emnet.

Dahl: Derfor er det pseudovidenskab

Dina Amlund kalder sig på sin Facebook-profil tykaktivist og koordinator i netværket FedFront, som bekæmper diskrimination mod overvægtige. Hun er flere gange kommet med, hvad der af nogle er blevet opfattet som kontroversielle udtalelser i medierne, blandt andet at det er mere usundt at blive stigmatiseret end at være overvægtig.

“Det er ikke tykheden, som er problemet. Det er ikke fedtvævet, som er problemet. Det, som er farligt for helbredet, er den tykfobi, vi lever med”, har hun sagt til BT, men det er efterfølgende blevet afvist af adspurgte eksperter.

På Facebook uddyber Henrik Dahl sin kritik af Dina Amlunds ph.d.-projekt. Han skriver blandt andet, at postmoderne pseudovidenskab (PP) har enormt svært ved at anerkende biologien som videnskab og ret konsekvent afviser biologiens betydning for fx kønsidentiteten.

Nyt ph.d.-projekt om tykfobi

Det Teologiske Fakultet | 30-09-2020

Dina Amlund vil med ph.d.-projektet “Fatphobia: A Systematic-theological Exploration of A Structure in Society” bevise, hvordan tykfobi er en bærende struktur i vores kultur og samfund, der undertrykker mennesker

Foto: Ingrid Johanne Meinichen

Velkommen til Dina Amlund, som er ny ph.d.-studerende på Afdeling for Systematisk Teologi. Dina er cand.mag. fra Institut for Kunst og Kulturvidenskab på Det Humanistiske Fakultet.

Med ph.d.-projektet “Fatphobia: A Systematic-theological Exploration of A Structure in Society” undersøger Dina, hvordan tykfobi har været gennemgribende i den vestlige kulturs historie fra begyndelsen og hele vejen op til i dag.

Med sit projekt ønsker Dina at bevise, at tykfobi er en af de mest gennemgribende og bærende strukturer i vores kultur og samfund, som undertrykker liv og mennesker. Udover at definere tykfobi sociopolitisk og historisk, vil hun også belyse projektet fra en befrielsesteologisk og queerteologisk vinkel.

Det fremgik oprindeligt af nyheden på Teologis intranet, at Dina Amlund skal bevise, at tykfobi er en af de mest gennemgribende og bærende strukturer i vores kultur og samfund. Det er nu blevet rettet til, at hun blot skal udforske emnet.

“Og når det gælder tykstudier, så har man svært ved at anerkende, at sunde og raske mennesker bliver overvægtige, fordi de indtager flere kalorier, end de forbrænder. Ligesom man har svært ved at anerkende, at overvægt kan være usundt. Dertil kommer så “fobi”-metaforen, som også virker besynderlig. At lide af en fobi er en psykiatrisk diagnose. Dem bør man ikke stille, hvis man ikke har en relevant uddannelse, og hvis man ikke har talt med patienten. Således kommer “tykfobi” i familie med “islamofobi” og andre politiserede begreber. De penge, vi bevilger til videnskab, skal selvfølgelig ikke bruges til noget, der ikke er videnskab. Det er derfor, man skal være så skeptisk over for PP generelt og over for et projekt som Dina Amlunds”, skriver Henrik Dahl.

Opslaget havde den 14. oktober fået 877 likes og 192 kommentarer. De fleste støtter Henrik Dahl, men der er også kritiske røster mod folketingspolitikeren.

Udnytter magtfuld position

En af kritikerne er Lone Koefoed Hansen, lektor i digital design og æstetik på Aarhus Universitet, der fortæller, at

hun blev vred, da hun læste opslaget, bl.a. fordi hun finder det usympatisk, at Henrik Dahl bruger sin magtfulde position og platform til at gå i medierne og nedgøre et menneske, fordi vedkommendes ideer ikke matcher hans egne. “Tænk som nystartet ph.d. som det første at skulle forholde dig til, at en magtfuld politiker latterliggør dit projekt, efter at folk med faglig forstand på emnet har nærlæst og godkendt din projektbeskrivelse. Vi laver altså ikke forskningsvurderinger efter, hvad de inde i Folketinget synes er spændende, men efter hvad der giver faglig mening. Og jeg synes, at det er mobning, at han bruger sin position til at få andre til at grine ad en, der har mindre magt end ham selv, og det har alle et ansvar for at sige fra over for”, siger hun.

Lone Koefoed Hansen tilføjer, at det er helt fair, hvis Henrik Dahl ønsker at diskutere videnskabelighed, og hvad der er lødig forskning, men så burde han rejse spørgsmålet i forskningsudvalget, hvor han har plads som MF, og ikke i medierne.

“Det er et angreb på et konkret projekt, som vi ikke ved ret meget om, fordi hun dårligt er gået i gang. Pointen er, at det er

en faglig og ikke en politisk vurdering. Vi har et system, hvor vi har adskilt de faglige og de politiske institutioner. I de faglige behandler vi forskningsansøgninger, og det bliver nedbrudt, når politikere vil bestemme, hvad der er god og rigtig viden i konkrete cases. Ønsket om at udskamme og ikke mindst tage finansieringen fra bestemte forskningsområder, som man synes strider ens verdensopfattelse imod, er ellers kun noget, vi ser i lande, vi normalt ikke vil sammenlignes med, fx despoter”, siger Lone Koefoed Hansen.

Accepterer ikke præmis

Forskerforum har bedt Henrik Dahl forholde sig til kritikken om, at han på et løst grundlag hænger en ph.d.-studerende ud i medierne.

Pr. e-mail svarer han, at han ikke accepterer den præmis, at man ikke må kritisere en forsker. Forskere, der er tilknyttet offentlige institutioner, må naturligvis acceptere kritik ligesom alle andre, der er beskæftiget i den offentlige sektor. Det er trods alt borgerne, der arbejder for; betalt af borgernes penge, skriver han og fortsætter:

“Det, jeg har kritiseret, er strengt fagligt. Hele det faglige univers, Dina Amlund opererer inden for, er, hvad Helen Pluckrose og James Lindsay i blandt andet bogen “Cynical Theories” kalder “grievance studies”. Grievance studies er pr. definition pseudovidenskabelige ifølge Pluckrose og Lindsay. Derfor hører de ikke hjemme på et universitet. Det skal kun beskæftige sig med videnskab”.

Kan en aktivist forske?

Dina Amlund har ikke svaret på Forskerforums henvendelse, men hendes ph.d.-vejleder, Johanne Stubbe Kristensen, fortæller, at hun har rådet Dina Amlund til at koncentrere sig om sit arbejde og lade hende besvare spørgsmål om ph.d.-projektet.

Hun er afdelingsleder for Afdeling for Systematisk Teologi og forsker selv ud over i velkendte teologiske emner som fx gudsbegreb og menneskesyn blandt andet i vægt som eksistentielt tema, så hun ved, at Dina Amlunds emne, sundhed, er politisk kontroversielt, selvom

Dina Amlunds projekt ikke handler om vægt-sundhedsproblematikker.

“Hendes tidligere udsagn kommer givetvis til at udløse Henrik Dahls kritik, men det er der ikke grund til, for hendes projekt handler ikke om, hvorvidt det fra et medicinsk perspektiv er usundt at være tyk eller ej”, siger Johanne Stubbe Kristensen.

Hun tilføjer, at der ingen regler er imod at arbejde forskningsmæssigt med et tema, som man er engageret aktivistisk i, så længe man formår at holde det private og forskningsmæssige adskilt, og hun i øvrigt laver et ordentligt projekt og bruger de anerkendte, veldefinerede videnskabelige teologiske metoder.

Alt kan undersøges teologisk

Johanne Stubbe Kristensen siger, at hun generelt er glad for at få opmærksomhed om fakultetets forskning fra journalister og politikere, og at det kun er problematisk, når der fældes dom over et helt nyt forskningsprojekt på et usagligt grundlag.

“Det er vildt at kalde det pseudovidenskab, når Dina Amlund først er begyndt den 1. september og endnu ikke har lagt sig fast på metode, samlet materiale eller formidlet sine resultater. Det er tydeligt, at Henrik Dahl ikke har kompetencerne til at bedømme teologisk forskning, og problemet er, at han dermed legitimerer, at andre kommer med en usaglig kritik”, siger hun.

Johanne Stubbe Kristensen tilføjer, at det bygger på fordomme og uvidenhed, når meningsdannere skriver, at man ikke kan forske i tykfobi på teologi, fordi de tror, at teologisk forskning kun handler om en gud, der findes uden for verden, og fx at læse gamle tekster. I virkeligheden kan alt undersøges teologisk, og det kan man fx gøre ved at fokusere på den religiøse dimension ved emnet. Således kan man fx også undersøge den religiøse dimension af Henrik Dahls egne politiske udsagn, hvis man vil.

“Inden for den eksistentielle teologi er der en lang tradition for at undersøge begreber som angst og frygt og fastlåste former for frygt som fx fobier. Her trækker vi for eksempel på Søren Kierkegaard, der beskæftigede sig med

angst. Men vi er fx også som noget nyt begyndt at se på klima og bæredygtighed. I vores nye strategi, som vi vedtog sidste år, er eksistentielle temaer et hovedområde. Her ser vi også på angst, frygt og begær i forbindelse med stigmatiseringsproblematikker i forbindelse med køn, race og klasse, så Dina Amlunds ph.d.-projekt passer godt ind i vores strategi”, siger hun.

Spredter usandheder på nettet

Johanne Stubbe Kristensen tilføjer, at det har overrasket hende, at nogle politikere og meningsdannere ikke retter de usandheder, de har spredt på de sociale medier, selvom de er blevet gjort opmærksomme på, at det ikke er korrekt.

Eksempelvis har mange fortsat hæftet sig ved den oprindelige formulering på fakultetets intranet, hvori der stod, at Dina Amlund med sin ph.d. skal bevise, at tykfobi er en af de mest gennemgribende og bærende strukturer i vores kultur og samfund, selvom den tydeligvis upræcise og forkerte formulering hurtigt blev rettet.

Rasmus Jarlov (K) kritiserede også, at det er offentlige midler, der bliver spildt på projektet, og skrev sarkastisk på Twitter: “Spændende og relevant forskning for dine skattekrone. Det belyses ud fra bl.a. en queerteologisk vinkel, hvordan (ikke om) tykfobi har gennemsyret den vestlige kulturs historie.

Jeg bider lige mig selv i armen og minder mig om, at vi skal holde armslængde til universiteterne.

Tilføjelse: Et ph.d.-projekt koster skatteyderne over en million kroner”. Det er forkert, fortæller Johanne Stubbe Kristensen og påpeger, Dina Amlund er indskrevet på en friplads, hvilket betyder, at hun hverken får løn eller har ret til en kontorplads. Hun får vejledning, deltager i kurser og får bedømt sin afhandling, hvilket der går arbejdstid med.

“I virkeligheden er hun en gevinst for vores afdeling, fordi små fagområder som vores er blevet beskåret. Vi får meget få offentlige ressourcer, så det er svært at opretholde et ordentligt vidensniveau, uden at nogen skriver deres ph.d. på friplads”, slutter hun. ■

STØRRE ANDEL – FÆRRE PENGE

“Der er stor forskel på, hvor meget forskere modtager, hvis deres opfindelser bliver kommercialiseret, alt efter om det er ved Statens Serum Institut (SSI) eller universiteterne.

På SSI får opfinderne til deling 4 procent af det årlige overskud ved en licensaftale – dog maksimalt 1 million kroner – og 2 procent til deling ved salg.

På universiteterne er det almindelige den såkaldte tredjedelsmodel, hvor et overskud af kommercialisering deles med en tredjedel til opfinderne og to tredjedele til universitetet.

Universitetsforskere har således på papiret langt større mulighed for at ramme jackpot og tjene en formue på kommercialiseringen af et forskningsresultat.

Virkeligheden er dog, at der ikke er mange jackpotpuljer i universitetsforskningen. For ganske vist bruges der på universiteterne en del administrative ressourcer på patentering og kommercialisering, men indtægterne er ikke tilnærmelsesvis i det leje, man har oplevet på Statens Serum Institut.

Således havde KU i 2019 en bruttoindtægt på godt 26 mio. kroner på kommercialiserede opfindelser, heraf 19 mio. fra licenserede patentrettigheder. DTU havde en bruttoindtægt på 17,7 mio., og heraf kom 10,4 mio. fra softwarerettigheder, som ikke giver godtgørelser til forskerne bag.

“Der er ikke ret meget, der spytter i kassen, da der ofte er tale om tidlige teknologier med lang vej til marked. Vi har lige haft et tilfælde, hvor vi har solgt et par patenter til en engelsk virksomhed, der har givet en million for dem. Men kommercialiseringen for os handler ikke nødvendigvis om at tjene en masse penge. Formålet er, at vi gerne vil have vores teknologi ud og arbejde i samfundet,” fortæller Peter Sylvest Nielsen, der er chef for DTU's Tech Transfer-kontor.

Et eksempel på en kommerciel succes, der udspringer fra DTU, er virksomheden Glycom, der fremstiller ingredienser til mælkeserstatning. Den blev stiftet på DTU i 2005 af seks forskere med ekspertise i glukose, hvoraf to er danske. Tidligere i år blev Glycom solgt til et hollandsk selskab for 5,7 milliarder kroner. Det har dog ikke ført til indtægter for DTU.

Topforsker scorede milliongevinst – kolleger snydt for fair andel

Det var “ulovlig forskelsbehandling”, at en enkelt forsker kunne score millioner på patenter, mens hans medopfindere fik helt ned til 65.000 kroner, fastslår Kammeradvokaten i en rapport. Forskeren kan tilmed tjene op til 215,7 millioner kroner de kommende år.

Det var ulovlig forskelsbehandling, da afdelingschef og topforsker Peter Lawætz Andersen fra Statens Serum Institut (SSI) modtog 18,5 millioner kroner for at have medvirket til kommercialiseringen af en række patenter, mens hans forskerkolleger måtte nøjes med at få helt ned til 65.000 kroner, selvom de alle formelt havde bidraget lige meget til opdagelserne.

Sagen om Peter Lawætz Andersens lukrative særftaler er tidligere blevet oprullet i Forskerforum.

Nu er aftalerne imidlertid blevet undersøgt af Kammeradvokaten, og rapporten vender tommelfingeren nedad. For ganske vist er de særftaler, Peter Lawætz Andersen fik, ikke ulovlige. Men det er til gengæld forskelsbehandlingen, der er sket mellem ham og de andre forskere, der har fået en langt mindre bid af kagen.

Ifølge Kammeradvokaten har der “ikke umiddelbart været et lovligt grundlag for at forskelsbehandle Peter Lawætz Andersen og dennes medopfindere”, som det hedder i undersøgelsesrapporten.

Hemmelige aftaler

De 18,5 millioner kroner, Peter Lawætz Andersen har indkasseret fra SSI, kommer fra i alt ti forskellige patentaftaler, som har indbragt SSI omkring 1 milliard kroner i indtægter, blandt andet en tuberkulosestet. Hvert af patenterne havde ud over Peter Lawætz Andersen

en række andre medopfindere. Ifølge Kammeradvokatens rapport har disse hver især fået beløb på mellem 65.000 og 323.333 kroner.

Lars Toft var som tidligere patentkonsulent på SSI med til at administrere patenterne og den godtgørelse, hver opfinder er berettiget til, når de overdrager patentet til SSI. Han var således også en af de ganske få personer, der dengang kendte til Peter Lawætz Andersens særftaler.

“Det var noget, flere af os havde det skidt med. Vi kunne jo godt se, at det var uretfærdigt, når de andre kun fik det, de var berettiget til ifølge instituttets patentvejledning”, fortæller han.

Vidste de øvrige forskere, at der fandtes de særftaler?

“Nej, de var hemmelige. Vi var en håndfuld, der kendte dem. Men vi fik at vide, at det skulle vi overhovedet ikke snakke om. Blandt andet fordi man risikerede, at de andre forskere ville blive stiktossede”.

“Undrer mig, at ingen har råbt op”

De øvrige forskere er alle blevet honoreret efter standarden i den interne patentvejledning – fire procent af et eventuelt overskud til deling, dog kan der i alt højst udbetales 1 million kroner pr. patentbeskyttet produkt.

Til sammenligning fik Peter Lawætz Andersen blandt andet egenhændigt to procent af provent ved salg og

De særaftaler Peter Lawætz Andersen indgik var ikke ulovlige, men det var forskelsbehandlingen, der er sket mellem ham og de andre forskere, konkluderer Kammeradvokaten.

licensering, og der var ikke loft for beløbets størrelse.

“De andre var jo alle glade for at få de der 100.000-150.000 kroner. Men det undrer mig, at ingen efterfølgende har råbt op over forskellen”, siger Lars Toft.

Peter Lawætz Andersen har tidligere fortalt i et interview i Berlingske, at særaftalerne var væsentlige for ham, hvis han fortsat skulle blive på SSI. Den første særaftale fra 2001 blev indgået, da han blev forsøgt headhuntet som forskningschef i det danske medicinalfirma ALK. De godtgørelser, som SSI's patentvejledning anviser, var simpelthen ikke attraktive nok.

“Jeg synes, det var urimeligt, at der skulle være et loft. For hvis en opfindelse gav meget, hvorfor skulle opfinderen så ikke have det, som svarede til den relative værdi? Det synes jeg var dybt ulogisk og urimeligt”, sagde Peter Lawætz Andersen og henviste til universiteterne, hvor det er almindeligt, at forskerne får en tredjedel af indtægterne fra en opfindelse.

Ingen konsekvens

Lars Toft er enig i, at Peter Lawætz Andersen selv var medvirkende til, at patenterne blev en så stor kommerciel succes.

“Før 2001 var der ikke nogen stor

patentindtægt. Men han var i stand til at forudse, at der var en stor fremtid for hele området omkring tuberkulose. Og så var han skidegod til at forhandle licensaftaler med vaccineselskaber og sælge sine produkter. Og jeg tror, ledelsens holdning var: Lad ham bare få to procent, så får vi andre 98”, siger han.

Kammeradvokaten kritiserer også SSI for “en for lempelig praksis” omkring dokumentation af, hvordan hver enkelt forsker har bidraget til opfindelsen. Det kan have betydet, at nogle forskere er kommet med på opfinderlisten uden at være berettiget, men som vennetjenester og på grund af interne hierarkier.

Den lempelige praksis bekræftes af Lars Toft.

“Jeg sloges meget med dem om at få udredt, hvem der havde lavet hvad. Men de stod fast på, at alle var med, og det bakkede direktionen op. En patentansøgning udløste automatisk 10.000-15.000 kroner i forskudsgodtgørelse”, fortæller han.

Lars Toft, som blev pensioneret fra sin stilling på Statens Serum Institut 1. januar 2018, undrer sig i dag over, at Kammeradvokatens undersøgelse endnu ikke har fået nogle konsekvenser, for eksempel omkring de særaftaler, som fortsat er gældende.

De aftaler vil nemlig fortsat kaste

penge af sig. SSI vurderer ifølge rapporten, at særaftalerne i perioden frem til 2039 kan medføre en samlet udbetaling til Peter Lawætz Andersen på mellem 12,4 og 215,7 millioner kroner.

SSI: Ingen kommentarer

Rapporten kommer da også med en række anbefalinger til SSI, blandt andet at man fremover stopper med at gøre forskel på opfindere og indskriver i patentvejledningen, at “der ikke kan indgås en særskilt aftale om udbetaling af godtgørelse, uden at denne omfatter samtlige medarbejdere, der har gjort opfindelsen”.

Kammeradvokaten anbefaler også, at SSI strammer kraftigt op omkring dokumentation af hver enkelt opfinders bidrag.

Forskerforum ville gerne have interviewet ledelsen af SSI omkring ovenstående, men det har man ikke ønsket at stille op til. I stedet har vi fået sendt følgende skriftlige udtalelse:

“SSI er i gang med en proces omkring både de indgåede særaftaler og efterfølgende en revision af SSI's patentvejledning. SSI har ingen yderligere kommentarer, indtil dette er på plads”.

Forskerforum har skrevet til flere af medopfinderne bag de omtalte patenter for at få deres kommentarer til forskelsbehandlingen, men de er ikke vendt tilbage, ligesom der ikke var nogen, der ønskede at medvirke, da Forskerforum tidligere skrev om sagen. ■

18 MIO. KR. TIL HJÆLPEPAKKE TIL FORSINKEDE PH.D.-STUDERENDE

Et stort politisk flertal har efter lange forhandlinger i Erhvervsministeriet afsat 18 mio. kr. til at hjælpe forsinkede ph.d.-studerende.

DM's formand, Camilla Gregersen, siger, at det er godt, at politikerne nu har fået blik på problemet, men der er dog afsat et alt for lavt beløb i betragtning af de mange forsinkede forskere.

"De 18 mio. kr. forslår jo som en

skrædder i helvede ift. forskernes problemer under corona. Det dækker jo kun ca. 150 personers behov, og mange tusinde forskere er jo i klemme", siger hun og fortsætter:

"Ifølge DM's beregninger vil det koste minimum 200 mio. at sikre løn i en forlænget periode til de forskere, der er kommet bagud med empiri, ikke har haft

arbejdsro eller ikke har haft fornøden adgang til laboratorier og udstyr i den her tid".

En undersøgelse foretaget af DM sammen med ph.d.-netværket PAND viser, at 72 pct. af de ph.d.-studerende er forsinket med mindst en måned, og at kun 10 pct. har fået finansiering til at forlænge deres forskningsprojekter. Camilla Gregersen håber, at de 18

millioner fra nattens aftale kun er den første af flere hjælpepakker. Også hos Djøf glæder man sig over, at der nu er kommet fokus på universiteterne, men formand for sektorudvalget for universiteter og forskning, Caroline Adolphsen, understreger at beløbet slet ikke dækker behovet hos forskerne og opfordrer til, at der fortsat er opmærksomhed på området.

"JEG FORSKER I KINA OM KINA, SÅ JEG KAN IKKE BARE SKIFTE SPOR"

Federico Jensen vil i sit ph.d.-projekt undersøge Kinas stigende indflydelse på shippingindustrien og internationale transportnetværk, men det er nærmest umuligt, når grænserne er lukket.

Uret tikker for Federico Jensen, der skriver ph.d. om Kinas stigende indflydelse på shippingindustrien og internationale transportnetværk. Det sker i et samarbejde mellem Copenhagen Business School og det dansk-kinesiske universitetscenter Sino-Danish Center for Education and Research i Beijing, der også finansierer projektet. Det er en del af ph.d.-kontrakten, at han skal bosætte sig i Kina et år, hvor han skal undervise og samle materiale til sit forskningsprojekt.

Det var i hvert fald planen, men et år inde i projektet er han stadig ikke kommet af sted. I januar – blot en måned efter at han var gået i gang med arbejdet – lukkede Kina ned i et forsøg på at stoppe spredningen af Covid-19-virus.

"Alt skulle pludselig ændres, da jeg ikke kunne rejse som planlagt, og nu ser det ud til, at centret også er lukket næste semester, og at jeg først kommer af sted i 2021, hvis det da er muligt til den tid, så ja, uret tikker", siger han.

Laver meget online

I stedet har han læst meget teori, taget sit ph.d.-kursus, undervist online og

Federico Jensen håber at kunne rejse til Kina i 2021.

fået gennemført nogle interview over nettet.

"Du kan gøre meget online nu om dage, så det er ikke helt umuligt at lave ph.d. under en pandemi, men det er virkelig svært at planlægge noget som helst, fordi de hele tiden ændrer, hvad du må og ikke må, og hvor du må rejse hen", siger Federico Jensen.

Han fortæller, at han har forsøgt at ændre retningen for sit projekt ved også

at studere kinesiske shippingvirksomheder med afdelinger i Europa. I den forbindelse var han på vej til Spanien, men så steg smittetrykket, og landet lukkede ned igen.

"Jeg forsker i Kina om Kina, så jeg kan ikke bare skifte spor. Selvfølgelig må du være fleksibel og prøve at tilpasse dig situationen, men det giver ikke mening for mig at skrive om noget andet, da jeg jo er finansieret af det dansk-kinesiske universitetscenter", siger Federico Jensen.

Han tilføjer, at det er for tidligt at vurdere, hvor meget han ender med at blive forsinket, da det afhænger af, om Kina åbner op, og hvornår det sker, men han håber ikke, at han kommer til at arbejde gratis, fordi kontrakten løber ud, som det allerede er sket for andre, han kender.

Han er en af de heldige, der har fået en måneds forlængelse, hvilket han er meget taknemmelig for.

"Selvfølgelig er jeg bekymret for mit projekt. Det er mit indtryk, at de fleste ph.d.-projekter har problemer med kvaliteten på grund af pandemien, og det er i forvejen meget svært at få en forskerkarriere i Danmark", siger han. ■

Bela Arora studerer fugles migrationsmønstre og havde som den første og eneste i Indien fået lov til at udstyre en særlig art af løvsangere, der kun yngler i Himalaya, med GPS-sendere, men så kom coronaen og spolerede ph.d.-projektet.

UNIKT FUGLEMIGRATIONSPROJEKT VINGESKUDT AF CORONA

Indiske Bela Arora kalder det sit drømmeprojekt og husker den boblende glæde, da hun fik et ph.d.-stipendiat på Center for Makroøkologi, Evolution og Klima på Københavns Universitet, som hun kalder et af de absolut førende makrobiologiske forskningsmiljøer i verden.

“Centret var årsagen til, at jeg flyttede til Danmark”, siger hun.

På centret forsker de i biologiens “naturlove”, nærmere bestemt i de fire vigtigste processer, som påvirker livet på jorden: oprindelsen af arter, deres bestaan og ikke mindst arters uddøen.

Selv forsker hun i migrationsmønstre i stor skala. Hun prøver at sammenkoble migrationen med udbredelsen af fugle rundt om i verden og besvare spørgsmålet, hvorfor de samme arter ikke findes overalt.

I sit ph.d.-projekt vil hun blandt andet studere en særlig art af løvsangere, som kun yngler i Himalaya. Bjergkæden har det største antal løvsangerarter i verden, men det særlige ved netop den art, som Bela Arora studerer, er, at den lille fugl flyver 3.500 km til Sydindien og overvintrer. De fleste andre arter nøjes med at flyve ned i en lavere højde i bjergene i jagten på føde, når kulden sætter ind.

Det er interessant ud fra et biologisk

og evolutionært perspektiv at undersøge, hvorfor den lille fugl, der blot vejer 7-8 gram, vælger at tage den enormt lange rejse, hvor mange af dem dør af udmattelse, sult eller bliver spist undervejs.

“Det er meget svært at få en tilladelse til den slags forskning i Indien, og jeg er den første og hidtil eneste, der har fået lov til at sætte “geolocators” – en avanceret form for GPS-trackere – på løvsangeren, så det var en drøm, der gik i opfyldelse, men nu ligger projektet mere eller mindre i ruiner”, siger Bela Arora.

To ud af fire kapitler væk

Hun tog til Himalaya i fem uger sidste år og satte senderne på 20 fugle, og planen var, at hun skulle være rejst tilbage og indfange fuglene igen, så hun kunne hente data fra GPS-senderne og se deres migrationsruter. Men så ramte coronaen, og nu kan hun ikke rejse til Indien og projektet er ødelagt.

Hun forklarer, at små fugle har et ekstremt højt stofskifte, så de bliver ikke ret gamle, men mange af dem bliver også spist af rovdyr, sulter ihjel eller dør af udmattelse under den lange flyvetur til Sydindien og retur til Himalaya.

Det skulle have været et af i alt fire kapitler i afhandlingen, men i samråd med sine to vejledere har hun nu helt

opgiver den del af projektet, og et andet kapitel hænger også i en tynd tråd.

“Jeg husker tydeligt, hvor dårligt jeg havde det efter mødet med mine vejledere. Jeg havde lagt så mange kræfter i det her”, siger hun.

Efterfølgende måtte hun i marts sygemeldes med en akut kraftig hovedpine, som formentlig skyldes, at hun måtte arbejde hjemme i en lang periode på en bærbar computer med en lille skærm og uden adgang til en ergonomisk korrekt kontorstol og skrivebord. Lægerne har dog stadig efter syv måneder ikke fundet den præcise årsag til smerterne, og hun er stadig på delvis sygeorlov. Alligevel er det usikkert, om hun kan få forlænget sit ph.d.-projekt.

“Det er frustrerende pludselig ikke at kunne lave det, jeg elsker. Jeg prøver at indhente det forsømte, men jeg kan ikke bare lave det samme på den halve tid. Mine vejledere har været meget forstående og har støttet mig, men jeg frygter, at kvaliteten af mit projekt bliver virkelig ringe, og at jeg har været en dårlig investering for centret”, siger Bela Arora, der har involveret sig i PAND – PhD Association Network of Denmark and UCAPS – University of Copenhagen Association of PhD Students for at hjælpe andre i samme situation. ■

TUNGESLASKER I FLOTTE FARVER

Kan du gætte, hvad det er? Så lad os hjælpe lidt på vej: Et sæt bisser, der ville overflødiggøre hele tandlægestanden, hvis de befandt sig i menneskets mund.

Moderne, abstrakt kunstværk, tænker du måske. Ja, nej og ja. Fotografiet – hvilket det er – er forholdsvis nyt. Og at skabe den slags mikrografiske billeder er bestemt lidt af en kunst, der kræver stor dygtighed. Men abstraktion er der ikke tale om. Tværtimod er vi meget tæt på. Fotografiet viser nemlig overfladen af tungen hos en ferskvandssnegl i en voldsomt forstørret og farvebehandlet udgave.

Billedet blev kåret til det tredjebedste i fotokonkurrencen The Nikon Small World Competition, som årligt kårer det bedste foto taget ved hjælp af mikroskopi.

Dette billede er lavet ved hjælp af konfokal mikroskopi af biokemiker

og neurobiolog Igor Siwanovicz, som har deltaget i konkurrencen et utal af gange og vundet den i 2011. Den polskfødte forsker er ansat ved Howard Hughes Medical Institute i Virginia, USA, hvor han beskæftiger sig med insekter og bruger de mikroskopiske fotos som et væsentligt omdrejningspunkt i forskningen.

Motivet i sig selv rummer også en fantastisk historie. Sneglens tunge kaldes også radula. Og de små, takkede kløer, man kan se i hver side af billedet, er en slags tænder opbygget af kitin og protein. Og hvilke tænder! Sneglens tænder regnes blandt det hårdeste biologiske materiale overhovedet. En særlig havsnegletype – limpetten – er blevet testet af ingeniører i

Storbritannien, der har konstateret, at tand-materialet er stærkere end edderkoppesilke, som før var kendt som det stærkeste naturmateriale. Edderkoppesilke vurderes til at være fem gange så stærkt som stål. Måler man styrken i pascal, som svarer til en newton pr. kvadratmeter, har edderkoppesilke en styrke på 1,3 gigapascal. Til sammenligning vurderes limpetsneglens tænder at have en styrke, der ligger på mellem 3 og 6,5 gigapascal.

Gode stærke tænder er godt at have, når man bruger sin tunge som en rasp, der skraber føde af de klipper, man sidder på. Uanset deres hårdhed bliver tændernes dog slidt, og løbende gror der derfor nye tænder ud.

Naturen er smart! ■

Universiteterne hænger på kæmperegning, hvis forsinket it-projekt kører af sporet

It-projektet Kopernikus beskrives som et programfællesskab mellem universiteterne og Uddannelses- og Forskningsministeriet, men når det kommer til økonomien, holder fællesskabet op. Selvom ministeriet står for udviklingen og også skal bruge data fra det studieadministrative system, betaler universiteterne hele gildet og bærer tabet alene, hvis omkostningerne løber løbsk, som det ofte er sket før med store it-projekter i det offentlige.

Universiteterne skal have et nyt studieadministrativt it-system, da det nuværende, STADS, er oldgammelt, fejlbehæftet og truet af sammenbrud, men som Forskerforum kunne afsløre i det seneste nummer af bladet, er arbejdet med afløseren Kopernikus allerede to år forsinket, så det formentlig først bliver færdigt om 4-5 år.

Uddannelses- og Forskningsministeriet styrer projektet, men en anonym kilde tæt på arbejdet i styregruppen kritiserer ministeriet for ikke at have formået at etablere en kompetent organisation, og at projektstyringen har været utilstrækkelig.

Søren Lauesen, professor ved IT-Universitetet, der i over 20 år har undersøgt problemfyldte offentlige it-projekter, vurderer tilmed på baggrund af mødereferater, som Forskerforum har fået aktindsigt i, at “tingene ikke flytter sig”.

“De kører rundt i de samme spørgsmål og snakker om de ting, de vil gøre, og at det nok skal gå godt, når de får ansat de rette folk, men så vidt jeg kan se, kommer der ingen resultater, ud over at de er blevet enige om, at systemet skal hedde Kopernikus”, siger han.

Derfor spreder frygten sig nu på universiteterne for, at projektet er ved at køre af sporet, og at omkostningerne ender med at løbe løbsk, som det ofte er sket tidligere med store it-projekter i det offentlige.

Det er nemlig universiteterne, der skal betale alle udviklingsomkostninger, licenser, drift og implementering, herunder også løn til ministeriets medarbejdere i Kontoret for Studieadministration.

Hold det simpelt

Arnold Boon, universitetsdirektør på Aarhus Universitet, var en af universiteternes medlemmer af styregruppen indtil 2019. Han er bekymret for udviklingen, da han ser det som et meget komplekst projekt med store risici.

“Kopernikus er et centralt system, hvor hele studieadministrationen samles og skal integreres med andre it-systemer. Alene på AU er der tale om cirka 60 systemer, der skal spille sammen og kunne tale med hinanden, så rigtig meget kan gå galt. Jeg havde gerne set et mindre komplekst projekt, hvor man fokuserede på, at Kopernikus kun skal kunne det mest nødvendige,

og hvor universiteterne fik mere ansvar selv”, siger AU-direktøren.

Han understreger, at ledelsen på alle universiteterne har et stort ønske om, at Kopernikus-projektet bliver en succes, da der er brug for et fælles it-system, der kan effektivisere administrationen og sætte de studerende i centrum, men bekymringen er, at det allerede har taget så lang tid, om det bliver yderligere forsinket, og hvad prisen ender med at blive.

“Ministeriet burde også have hånden på kogepladen og påtage sig en del af ansvaret, hvis det går galt, hvilket vi også har påpeget over for ministeriet”, siger Arnold Boon.

Altid risiko ved store it-projekter

Jesper Olesen, universitetsdirektør på Københavns Universitet, siger, at det er en utrolig kompleks opgave at udvikle et nyt system, da det skal kunne tale sammen med cirka 80 forskellige programmer alene på KU.

“Man skal ikke være blind for, at der er store risici ved it-projekter af Kopernikus’ størrelse, men det er ikke muligt at køre videre med STADS, da det er forældet, og vi oplever systemnedbrud.

Hvis vi på hvert universitet valgte at udvikle vores eget system, vil der også være en risiko for, at det gik galt, og den samlede regning ville formentlig blive større”, siger han.

Ifølge Niels Jespersen, it-chef på Copenhagen Business School, støtter CBS, at udviklingsarbejdet ligger i ministeriet, og kalder det fair, at universiteterne skal betale ud fra deres brug af programmet.

“Selv om det lå et andet sted, ville vi ikke undgå drøftelser om regningens størrelse, eller hvordan den skulle fordeles”, siger han.

Hemmelighedskræmmeri om budget

Forskerforum har søgt om aktindsigt i økonomien for Kopernikus-projektet, men har fået nej, da opgaven med at levere systemer forventes at blive sendt i udbud i april 2021.

Hvis markedet kender den forventede pris i forvejen, vil det påvirke konkurrencen, og det vil ikke være muligt at sikre ligebehandling imellem tilbudsgiverne, lyder begrundelsen for afvisningen.

Udgiften til at holde STADS kørende og det forberedende projektarbejde i

forbindelse med Kopernikus forventes dog at bliver på cirka 82 mio. kr. alene i 2021.

Ifølge Forskerforums oplysninger fremlagde en ekstern konsulent i juni 2020 et samlet budgetforslag for Kopernikus-projektet på 537,9 mio. kr., dertil kommer risikopuljer på 47,5 mio. kr. (internt) og 120,0 mio. kr. (leverandør), i alt et budget på 705,4 mio. kr. (eksklusive universiteternes egne implementeringsomkostninger).

Styregruppen besluttede dog at nedjustere udgifterne, da man vurderede, at det ville være umuligt at høste tilsvarende administrative besparelser, hvis prisen bliver over 700 mio. kr.

Flemming Bøge, kontorchef i Styrelsen for Institutioner og Uddannelsesstøtte og ansvarlig for Kopernikus-projektet, siger, at det er korrekt, at et konsulentfirma er kommet med et skøn, men at en pris på 700 mio. kr. er forkert.

“Det tal kan jeg ikke genkende”, siger Flemming Bøge.

Ifølge Kim Normann Andersen, professor i afdelingen for digitalisering på CBS, er det svært at vurdere, om en pris i det leje er høj eller lav.

“Hvis det nu viser sig, at der ligger en årlig besparelse på x antal millioner og x antal stillinger, så er 700 millioner fordelt på otte institutioner ikke så meget – det er ren købmandsregning. På CBS tror jeg dog ikke på, at vi kan spare mange stillinger på et nyt studieadministrativt system”, siger han.

Erfaringerne med STADS skræmmer

Universiteterne har mindst talt ikke gode erfaringer med at overlade budgetstyringen og udviklingen at til staten.

STADS blev forsinket med fem år, og de 65 mio. kr., som oprindeligt blev bevilget, rakte ikke langt. Medregnet alle følgeudgifter kostede projektet 359 mio. kr. alene i perioden 1995 til 1998, og samlet blev der brugt mindst 800 mio. kr. på udviklingen af STADS.

Ifølge Rigsrevisionen fik universiteterne heller ikke de økonomiske fordele, som var årsagen til, at projektet overhovedet blev sat i gang. Rigsrevisorerne konkluderede, at STADS er så kompliceret og arbejdskrævende at bruge, at det kræver flere personaleressourcer.

“Sporene fra STADS skræmmer, men vi burde have lært, hvordan man ikke skal gøre. Vi skal gøre det simpelt og overlade så meget som muligt til det enkelte universitet”, siger AU-direktør Arnold Boon.

Ny Sundhedsplatform-skandale?

Flemming Bøge siger, at de gør alt for at minimere risikoen for, at det går galt.

Af den grund har de besluttet at indkøbe et standardsystem fra en af fem mulige leverandører fra USA og få det tilpasset til danske forhold.

Han er godt klar over, at det får alle alarmklokker til at begynde at bimle hos mange, fordi det netop var den løsning, som regionerne Hovedstaden og Sjælland blev kritiseret for i forbindelse med indførelsen af Sundhedsplatformen. De undervurderede opgaven med at oversætte et amerikansk system til en dansk kontekst med danske strukturer, lød kritikken.

“Med ønsket om et internationalt standardsystem til at løse en kompleks opgave er der en række ligheder mellem Kopernikus og Sundhedsplatformen, men vi er meget grundige med at sikre, at vi ikke står med de samme udfordringer. Vi har gennem tidlig dialog sikret os, at markedet kan honorere vores krav, at projektet er forankret ude på universiteterne, og at implementeringen er på plads. Det lyder måske simpelt, men det kræver en betydelig indsats at forberede”, siger Flemming Bøge og fortsætter:

“Risikoen ved denne model er langt mindre, end hvis vi byggede programmet op fra bunden”.

Prisen for Sundhedsplatformen til den amerikanske leverandør Epic var på 547 mio. kr., men implementeringen kostede 1,3 mia. kr. alene i Region Hovedstaden.

Men hvorfor skal universiteterne betale hele regningen, når ministeriet også skal modtage data fra systemet?

“Det er en videreførelse af modellen fra STADS-samarbejdet, som har eksisteret i mange år. Det er den model, som man har valgt for bevillingsrammen på universiteterne, og det er billigere for alle parter at anskaffe programmet i fællesskab”, siger Flemming Bøge. ■

Andrea Fransiska Møller Gregersen.

Rusritualer er vigtige for faglig identitet

Det ligner gak og løjer, men rusritualerne er med til at overlevere en faglig identitet. Her studiestart på biologistudiet på AU i 2016.

Det kan virke fjollet og sågar ekskluderende for nogle, men indvielsesritualer spiller en rolle for overlevering af en fagkulturel identitet, siger ph.d.-studerende, der har undersøgt førsteårsstuderendes møde med universitetet.

For førsteårsstuderende handler studiestarten om meget mere end at forholde sig til nye kammerater, pensum og semesterplaner. Det er indgangen til en helt ny identitet som en del af et fagligt fællesskab – en indføring i en rolle som studerende, der

indebærer forskellige forventninger og kodekser fra fag til fag.

Det møde med universitetet er temaet for Andrea Fransiska Møller Gregersens ph.d.-projekt. Hun har fulgt en række studerende på tre forskellige fag tæt for at undersøge, hvordan de oplever den første tid som universitetsstuderende.

Ét er at lære den faglige metode og studieteknikkerne. Noget andet er at tilegne sig kulturen på studiet – jargonen og den selvforståelse, der kan være på et fag.

Det gælder eksempelvis på filosofistudiet på KU – et af de tre KU-fag, hvor Andrea Møller Gregersen har undersøgt “studiemødet”.

På Filosofi er der, fortæller hun, en stærk, fagbaseret identitet og habitus, som nærmest kunne virke en smule skræmmende for nogle af de nye studerende. En kultur, hvor studerende

ikke bare studerer filosofi, men også integrerer filosofien i den måde, man omgås hinanden på.

“De er meget faglige i deres måde at være sociale på. Man er ligesom filosofien. I fredagsbaren kan man sidde og diskutere, om man er til den ene eller den anden type filosofi. Og det kan godt være udfordrende for dem, der gerne lige vil se det lidt an og har brug for en blidere indføring i faget”, fortæller Andrea Fransiska Møller Gregersen.

Visdommens mørke kælder

Et af hendes fokuspunkter i projektet er de “ritualer”, som nye studerende oplever i forbindelse med deres studiestart. På alle tre fag er der nogle traditionelle happenings, som skal ryste de nye studerende sammen ved at give dem en fælles, morsom oplevelse, men som også er med til at formidle den faglige kultur og identitet.

VIS DIT PH.D.-PROJEKT

- **Hvem:** Andrea Fransiska Møller Gregersen, cand.mag. i pædagogik.
- **Hvad:** Studiekultur og studiepraksis blandt førsteårsstuderende på universitetet.
- **Hvor:** Institut for Naturfagernes Didaktik, KU.
- **Hvorfor:** Ved at følge førsteårsstuderende på 3 KU-studier undersøger projektet, hvordan nye studerende bliver en del af en kultur på et studium, og hvordan de udvikler en måde at studere på.

På filosofistudiet er det “den mystiske kælder”, som danner rammen om ritualer. De studerende føres ned i kælderen og føres gennem snørklede veje til et rum oplyst af levende lys, der bæres af togaklædte tutorer. Akkompagneret af pompøs klassisk musik – “Also Sprach Zarathustra” – taler en ceremonimester højtideligt til de studerende og spørger afsluttende, om de vil hæve sig over pøblen og søge sandhed og visdom. For at besegle dette drikker de studerende en grøn eliksir, man har fået udleveret.

De to øvrige studier, Andrea Fransiska Møller Gregersen har kigget på, er film- og medievidenskab og biologibioteknologi (biotek). Biotekstudiet har også en fast tradition – faktisk gennem 30 år – som de nye studerende skal igennem. En slags “practical joke”, hvor de på førstedagen udsættes for en falsk forelæsning i matematik. Forelæsningsen foregår i højt tempo og på et svært niveau, og underviseren indskyder flere gange, at alt dette er noget, de bør have lært i gymnasiet. Først efter 20 minutter afsløres det, at forelæsningsen er en joke, der har til formål, at de studerende skal “konfronteres med deres egen frygt” i forhold til studiet.

Vigtigt introelement

Rusarrangementer har generelt været i et kritisk lys de senere år på grund af alkoholkultur og eksempler på ritualer og lege, der overskrider grænser og virker ekskluderende. Men ritualer som de nævnte spiller ikke desto mindre en vis rolle i forhold til den kulturelle integration af nye studerende, konstaterer Andrea Fransiska Møller Gregersen.

“Det er noget, der binder dem sammen, også på tværs af årgangene – det skaber et fællesskab og en identitetsfølelse. I forhold til kulturen og de studerendes forventninger til studiet kan man se, at der allerede i de her ritualer slås nogle ting an”, fortæller hun.

For nogle kan det være en lidt voldsom og ekskluderende oplevelse, men de fleste studerende, Andrea Fransiska Møller Gregersen har interviewet, ser tilbage på ritualerne som en positiv oplevelse. For eksempel blev det nævnt, at den falske forelæsning på biotekstudiet havde været med til at tage lidt af luften ud af de fordomme, man havde om et opstyltet akademisk miljø.

FORTIDENS VANVIDSRITUALER

Hvis nogle synes, det har tendens til at kamme over med russernes optagelsesritualer, kan de med gys læse op på historien for, hvordan man i KU's tidligste dage tog imod de nye studerende. Ifølge KU's universitetshistorie foregik det ved, at russerne blev tilsagt i universitetsgården, hvor de skulle være klædt ud i dyriske kostumer med horn og pukler.

“Depositor drev russerne ind i et kammer, hvor de blev underkastet en grovkornet eksamination, der altid endte med prygl, hvor depositor slog løs med ferlen (en stok) og til tider også en pølse, alt imens han kaldte russerne skældsord som rakkere, asner eller svin. Hertil kom forskellige andre former for fysisk mishandling: knibning med tangen for at fjerne hornene, bearbejdelse med høvlen, så de knortede vækster, som russerne var, kunne blive til slanke søjler i det akademiske tempel. Det hele blev som oftest afsluttet med et drikkegilde med deltagelse af de ældre studerende”, hedder det på KU's hjemmeside.

Hun mener derfor, at man ville fjerne vigtige elementer fra de studerendes introduktion til universitetet, hvis man omlagde rusforløbet til et mindre kreativt og mere informationstungt forløb, som det kendes fra udenlandske universiteter.

“Der ville klart mangle noget, også i forhold til at blive en del af fællesskabet og kende nogle på de ældre årgange. Det har en funktion i forhold til at sige: Der sker noget særligt, velkommen, nu har du det her tilfælles med andre. Og det er en måde, de ældre studerende kommunikerer noget om at være på dette studie på, så det er en overlevelse, der sker”.

Studerende prøver sig frem

Ser man på studiemødet i et lidt større perspektiv end de indledende introduktionsforløb, er en af de helt generelle udfordringer for førsteårsstuderende, at de skal lære at studere. For det er noget, de færreste har prøvet før.

“Grundlæggende er der en udfordring i, at de har mindre undervisning. Fra en fuld uge til mere frihed og selvstændighed i forhold til at administrere tid. Det med at finde ud af at prioritere

ting, hvad er vigtigt, hvad er det for en tekst? Der ligger et stort arbejde i at afkode det”, fortæller Andrea Fransiska Møller Gregersen.

Og det er en læring, som de nye studerende et langt stykke hen ad vejen må tilegne sig på egen hånd.

“Når jeg spørger: Hvordan tror du, man lærer at studere? så siger mange: Man prøver sig frem. Her kunne underviserne godt i højere grad hjælpe de studerende mere med at forklare, for eksempel når de skal læse en tekst, hvilken type tekst det er, hvad man skal kigge efter i teksten, og generelt hjælpe de studerende til at forstå, hvilke fag de er i gang med at lære. Når man selv har været inden for et område i mange år, kan man måske godt blive lidt fagblind”.

Videodagbøger som empiri

Andrea Fransiska Møller Gregersen har fulgt og undersøgt studiemødet på de tre fag ved hjælp af forskellige metoder. En af de mere utraditionelle er, at hun har fået førsteårsstuderende til at lave videodagbøger om deres studiestart, simpelthen ved at optage små videomekos på telefon eller computer.

“Det har fungeret rigtig fint. Hvis man sammenligner med et interview, så er det i højere grad den studerende selv, der bestemmer, hvad det skal handle om. Det er tit nogle kortere nedslag, men det giver ligesom nogle billeder, hvor man kan se en udvikling, og det visuelle er også med til at give et ekstra lag viden, man kan bruge”.

Interessen for studiemødet stammer fra hendes speciale på pædagogikstudiet, hvor hun sammenlignede førsteårsstuderende i sociologi på KU og Université de Bordeaux i Frankrig. En af de forskelle, som har en betydning, er, at offentlige franske universiteter ikke har en kvalificeringsproces, hvor karaktersnittet afgør, om man kan optages.

“I Danmark forsøger man at hjælpe de studerende, så de ikke falder fra. Men i Frankrig er det meningen, at der skal ske en selektion på selve studiet. Alle kan komme ind, men de skal så efterfølgende vise, at de er dygtige nok”.

Efterfølgende blev hun forskningsassistent på Institut for Naturfagernes Didaktik, hvor hun altså nu er ph.d.-studerende. ■

UNDERVISNINGSPRISEN 2020

Der skal mere fokus på god undervisning. Derfor har uddannelses- og forskningsministeren indstiftet Undervisningsprisen, der ud over hæder og håndtryk fra kronprinsesse Mary udløser en kontant belønning på 500.000 kroner, hvoraf 300.000 skal gå til undervisningsudvikling, og resten kan stikkes i lommen. I slutningen af september fik syv forskellige undervisere tildelt prisen – heraf de to universitetsundervisere Claus Brabrand og Luise Theil Kuhn.

TEGNE LÆREREN

Det er ikke nok at være en god underviser, man må også engagere sig personligt i de studerendes trivsel og udvikling, siger Luise Theil Kuhn.

Når de studerende går til forelæsning hos Luise Theil Kuhn, skal de være klar med noget så sjældent som blyant og papir.

“De studerende får lov til at tegne rigtig meget i min undervisning. Efter at jeg har startet med at fortælle om en problemstilling, får de ofte 5 minutter til at skitsere det og eventuelt snakke med sidemanden om deres tegninger. Det er ikke noget, de er vant til fra gymnasiet – men de plejer gerne at ville lege med”, fortæller hun.

Kan det tegnes, kan det forstås. Sådan er det pædagogiske princip, Luise Theil Kuhn arbejder ud fra, og som – fandt hun senere ud af – faktisk er en anerkendt pædagogisk teknik inden for naturvidenskabelig undervisning.

“Jeg uddanner ingeniører, som kommer til at arbejde med at lave modeller, som jo er en forsimpning af virkeligheden. Så min erfaring er, at det kan være sundt for dem at tegne en lille tegning af problemstillingen – bare en simpel skitse. På den måde tvinges de ud i en overvejelse af, hvad der er det vigtigste her, hvad det er for et problem, vi skal løse”, fortæller hun.

Studerende som assistenter

Tegneøvelserne er en af mange aktiviteter, Luise Theil Kuhn benytter sig af i sin undervisning. I indstillingen af hende til Undervisningsprisen fremhæves blandt andet også, hvordan hun ofte inddrager de studerende direkte i sin egen forskning – nærmest som et helt hold af forskningsassistenter.

“Når de er længere henne i

uddannelsen, inddrager jeg dem i noget af den forskning, vi i forvejen er i gang med. Der er måske en lille brik, de kan udfylde, og så kan de se, at det har relevans. Det virker meget motiverende, og de laver ofte meget mere, end vi forventer – ikke for at opfylde et læringsmål, men for at bidrage til udvikling af noget teknologi, der skal bruges”.

“Den tid, de er på universitetet, er jo en udviklingsrejse. De er i gang med et kæmpe stykke arbejde, som vi undervisere er vejledere for. Det skal man have respekt for, og man skylder dem at interessere sig for dem som mere end blot et hoved i et auditorium. Så når man møder dem i pausen, skal man huske lige at spørge, hvordan det går, og medvirke til, at de føler sig hjemme som en del af universitetet”.

Det er tid, der ikke er defineret i stillingsbeskrivelsen. Men alligevel vigtig.

“Man risikerer jo, at de siger: Det går ad helvedes til. Og så kan man jo ikke bare lade dem stå. Men de studerendes trivsel er enormt vigtig, og som undervisere er vi med til at forme deres arbejdsmiljø”.

Finansieringsstrukturer i vejen

Luise Theil Kuhn har som uddannelseskoordinator spillet en stor rolle for den pædagogiske udvikling blandt kollegerne på instituttet. Blandt andet ved at indføre en ordning om peer to peer-feedback, hvor alle undervisere regelmæssigt indgår aftaler med en kollega, der overværer undervisningen og giver feedback. I det hele taget har DTU de senere år oplevet et markant løft i det

Man skal også tage sig tid til at interessere sig for, om de studerende har det godt, mener Luise Theil Kuhn.

didaktiske fokus, oplever hun.

“Jeg synes, vi har haft en rivende udvikling de seneste ti år med enorm fokus på kvalitet i undervisningen og på at få de studerendes læring i centrum. Der er kommet en god kultur, hvor vi taler meget om god undervisning og har halvårslige undervisningsseminarer”.

Det ændrer dog ikke på, at forskningsresultater stadig er mere karrierefremmende end god undervisning.

“Universiteterne har brug for eksterne midler, og det betyder, at forskningen kommer til at veje tungest. DTU's ledelse italesætter og gør, hvad den kan, men den kan ikke lave om på de ydre strukturer. Af samme grund synes jeg, det er fantastisk, at man har oprettet den her pris. Det er en måde at fremhæve undervisning på som værende på lige fod med forskning. Men der er stadig et stykke igen”. ■

LUISE THEIL KUHN

Lektor, ph.d., studie- og sektionsleder på Danmarks Tekniske Universitet, DTU Energi.

Fagområde: fysik, nanoteknologi, magnetisme, elektronmikroskopi, neutronspredning og materialeanalyse.

IT-FØDSELHJÆLPER

Gør det konkret, og gør det nærværende, siger Claus Brabrand, der blandt andet har været med til at trække mange flere kvinder ind på IT-Universitetet.

“Hands on”. Et simpelt og effektivt pædagogisk princip, som Claus Brabrand excellerer i, når han underviser studerende ved IT-Universitetet i programmering. Jo kortere tid der går, fra han har forklaret teorien, til de studerende selv sidder og taster, desto bedre.

“Man lærer af at arbejde med tingene. Så hver gang jeg har forklaret en konstruktion, et aspekt eller noget andet, forsøger jeg at sætte de studerende i gang, så de kan prøve det af og få konfronteret eventuelle fejlopfattelser. At lære om programmering er ikke det samme som at lære at programmere”, siger han.

Et andet vigtigt princip er, at stoffet skal gøres nærværende for de studerende.

“Jeg bestræber mig på, at alle eksempler er noget, de studerende kan relatere sig til. På fredag får de eksempelvis en programmeringsprøve, hvor temaet er at mikse cocktails. Det at tage udgangspunkt i den virkelige verden, især noget, der er relevant for målgruppen, gør det mere motiverende”.

Ingen dumme spørgsmål

Den tilgang har givet Claus Brabrand en succes som en slags fødselshjælper for nye studerende, der skal hjælpes ind i it-faget. Han står således bag et 3-dages “onboardingkursus” for nye studerende uden it-erfaring, og han har også været en hovedkraft i de it-camps for kvindelige gymnasieelever, som ITU med held har brugt til at tiltrække flere kvindelige studerende.

“Vi vil gerne nedbryde stereotyperne omkring it. Og vores indgangsvinkel er, at it har en rolle overalt, så lige meget hvad du interesserer dig for, vil du

Det motiverer de studerende, når eksemplerne tager udgangspunkt i noget, de kan relatere sig til, fortæller Claus Brabrand.

kunne arbejde med det gennem it”, siger Claus Brabrand.

Introkurserne ændrer dog ikke på, at softwareudviklingsholdene er præget af stor heterogenitet. Fra studerende, der fra barnsben har siddet hjemme og programmeret, til de helt it-grønne. Det er særligt sidste gruppe, Claus Brabrand gerne vil støtte og motivere. Derfor er der heller ingen spørgsmål, der er “dumme”.

“Jeg forsøger altid at finde noget positivt i et spørgsmål. Man kan næsten altid aflure, hvad det er, de har svært ved at sætte fingeren på. Interaktionen i undervisningen er noget, jeg lægger meget vægt på”.

Koster på forskningssiden

Claus Brabrand er en anerkendt forsker og er i disse dage i gang med at opstarte et nyt forskningscenter. Men et af hans største “hits” handler faktisk om undervisningsudvikling. I 2006 instruerede han kortfilmen “Teaching teaching & understanding understanding” med

kolleger og studerende som medvirkende. En film om den dybdelærende Susan og den overfladelærende Robert, der introducerer undervisere til grundlæggende didaktiske begreber og strategier blandt andet med udgangspunkt i teoretikeren John Biggs. Filmen er blevet præmieret og oversat til en lang række sprog.

Men at lægge meget tid og energi på undervisningssiden kan ikke undgå at koste i forhold til forskningsarbejdet.

“Jeg har investeret meget i min undervisning. Men det er klart, at det tager tid og ressourcer fra forskningen. Og det er jo bare sådan, at når det kommer til belønningsstrukturer og forfremmelser, så står forskningen først”, siger Claus Brabrand.

Han peger på, at undervisningen lider under den “usynlige effekt” af undervisernes indsats.

“I forhold til forskning er undervisningens virkning langt mere skjult. I forskning kan du dokumentere citationsimpact. Tilsvarende udvikler jeg 200 softwareudviklere år efter år, der går ud i samfundet og bygger alle mulige fantastiske ting. Det kan bare ikke så nemt spores tilbage til undervisningen. Men den her pris vil måske skabe noget af den anerkendelse, og det er jeg utrolig glad for”. ■

CLAUS BRABRAND

Lektor og leder af Center for Computing Education Research, IT-Universitetet i København.

Fagområde: it, programmering, programmeringssprog, didaktik, undervisning i undervisning.

Hvordan **kritikken** af formtvang blev **transformeret** til formattvang

Forskningsartikler, undervisningsformer og specialer underkastes et stramt formatkrav i samtiden. En dyb undren breder sig i mit sind, og to spørgsmål trænger sig på: Hvilke former for tvang styrer og indebærer formatkravet? Og kan det erkendes og betvivles – måske ligefrem bekæmpes?

Hvor langt øjet end rækker ind i universitetsverdenen, hersker der formatkrav. Forskere skal mestre en særlig form for præsentation af deres forskning inden for et snævert tidsskriftsformat, og som undervisere skal de formulere lærings- og kompetencemål på kommando, anvende den selvsamme kursussskabelon som afsæt for afholdelsen af de PowerPoint-understøttede forelæsninger – og ikke mindst læse og bedømme bacheloropgaver og specialeafhandlinger, der efterhånden er opbygget på nærmest identisk facon. Først en problemformulering, så et metodeafsnit efterfulgt af et lille indblik i *state of the art* inden for området. Så et teori-afsnit, en præsentation af det empiriske materiale, en analyse, en konklusion og endelig en perspektivering. Studerende skal derudover i studiefremdriftens tidsalder følge ECTS-givende modulkurser og skrive opgaver inden for snævre

tidsrammer og honorere éntydige omfangskrav. Og på Aarhus Universitet tillader formatet eksempelvis ikke, at man forsvare sine opgaver mundtligt.

Fordums tiders forsøg på formbestemmelser

For 30-45 år siden, da jeg studerede, var jeg og mine langhårede medstuderende på RUC snarere optaget af at afdække og måske ligefrem kritisere den samfundsmæssige formtvang. Inspireret af Hegels dynamiske ånds-fænomenologi forsøgte vi at finde ud af, hvordan ånds-, tænkings-, videns- og erfaringsformerne var med til at forandre menneske- og samfundslivet. Spørgsmålet var, om åndens udfoldelsesformer var dikteret af ånden selv, eller om åndens livtag med natur, historie og menneskekroppen bød på mange flere former for åndsliv, end Hegel nogen- sinde formåede at fremstille *way back* i 1807.

Inspireret af sene “kritpoløk”-orienterede Marx og af den ikkekonfessionelle tyske og danske rekonstruktionsmarxisme forsøgte vi at begribe og fremstille vare-, værdi-, løn-, udbytnings- og kapitalformerne. Ambitionen var at komme til at forstå den i stigende grad globaliserede og altpåtvingende konkurrencekapitalisme i slutningen af det 20. århundrede. Håbet var, at den immanente formkritik ville kunne blotlægge sprækker i de tvingende former for i glimt at kunne øjne medproducerede alternativer, der kunne sprænge kapitalismetrætte mennesker fri af de anmassende formers ofte skjulte tyranni.

Og inspireret af den klassiske og moderne sociologi gjaldt det om – i kølvandet på Durkheim, Weber, Simmel, Frankfurterskolen, talehandlingsteorier og den franske strukturalistiske og poststrukturalistiske tænkning – at forstå og fortolke de sociale reglers former, herunder de sproglige og institutionelle

forbestemmelser af den menneskelige interaktion, kommunikation, socialisation og identitetsdannelse. Godt hjulpet på vej af kultur-, begrebs- og sprognkritik dannedes der en række tværvideenskabelige indsigter, der bragte hidtil ubemærkede former – rækkende fra lingvistiske mønstre, mikrosociale mønstre i trafik og familieliv til større samfunds(trans)formationer – frem i tankens og offentlighedens lys.

Fra formkritik til formattvang

Kaskader af spørgsmål bryder frem i mit sind. Her er tre af dem: Hvorfor degenererede jagten på og kritikken af formattvungen til en på én gang banal, men også altomsiggribende og nærmest uundslappelig formattvang? Kunne denne både overraskende og triste udvikling være blevet forudset? Er formattvang blot et andet ord for og dermed i bund og grund en ny form for formttvang på den universitære overflade?

Før jeg kommer for godt i gang, må det selvfølgelig anmærkes, at der også herskede formattvang i “gamle” dage. Vi skulle også problemformulere vores tværvideenskabelige projekter og lære os selv det meste. Vi skulle også til eksamen og finde en vej frem til at gøre os mere eller mindre “lækre” på

arbejdsmarkedet. Men det forekommer mig også, at vi gik mange flere omveje, og at vi ofte fik lov til at passe os selv. Læringsmålstyrende og tidsminimerende studielogikker kendte vi ikke meget til. Ganske ofte længtes vi efter begavede forelæsninger i vore selvstyrende grupper.

Nå, men tilbage til det første af de tre spørgsmål. Formattvungen hænger uden tvivl sammen med en synkroniseret gennemsættelse af en række overnationale styringslogikker for både det forskningsmæssige og det studiemæssige arbejde på masseuniversiteterne i kølvandet på internationaliseringen i begyndelsen af det 21. århundrede (Bologna-processen m.m.m.). Dertil kommer, at vi – i den forkælede del af verden – i stigende grad er kommet til at leve i og bidrage aktivt til en såkaldt vidensøkonomi, hvori den kognitive kapitalisme gør viden og tænkning til varer, skattede produktivkræfter og strategiske ressourcer.

Med Marx' begreber om “kapitalens civiliserende tendens”, “totalarbejderen” og den intensiverede kamp om den potentielt “frie tid” i bagagen fra det skelsættende værk “Grundrisse”, skrevet i 1857, kunne man nok have forudset denne udvikling, men næppe gjort et hak for at ændre den. Det

kritisk-intellektuelle arbejde er som bekendt kun en meget lille krusning på vidensproduktionens store og altomkalfatrende gennemslag, og man kan ikke surfe sig fri – ikke engang i tankens rige.

Men afguderne skal vide, at den universitære formattvang, der forplanter sig til og på alle niveauer i den store vidensproduktions- og læringsmaskine, mens den sætter sig igennem både foran øjnene og bag om ryggen på os, er helt utålelig, da den 24-7 ikke bare krænker de agerendes intelligens, men også deres frihed.

Hjemløse drømme om “andethed”

For 213 år siden skrev Hegel disse ofte citerede ord i det berømte forord til “Phänomenologie des Geistes”: “Det bekendte er i det hele taget ikke erkendt, blot fordi det er bekendt”.

Til fulde er vi bekendte med formattvungen; men det er min tese og min fornemmelse, at vi endnu ikke har erkendt dens destruktive og falske formgivende kræfter. Med andre ord hjemsøges jeg af hjemløse drømme om, at åndens formende selvvirkeliggørelse principielt kunne foregå på friere, smukkere og langt mere erkendelsesgivende måder end de forhåndenværende og fortærskede. ■

Drop prøveforelæsninger

Prøveforelæsninger er et dårligt værktøj til at vurdere, om forskere er gode undervisere, men heldigvis er der langt bedre alternativer.

Ministeriet og universiteterne har længe drøftet, hvordan pædagogiske kompetencer kan og bør vurderes ved rekruttering af forskere/undervisere. Siden 1992 har der været et lovkrav om, at ansøgere til lektorstillinger har gennemført universitetspædagogikum, og det giver i sagens natur en vis sikkerhed for pædagogiske kompetencer. I tillæg til dette har universiteterne et krav om, at ansøgere skal vedlægge en undervisningsportfolio til deres ansøgning, der gerne skulle give ansættelsesudvalget en indsigt i ansøgernes refleksioner omkring deres undervisning.

Dertil kommer ne, der traditionelt har været en måde at få et første-håndssindtryk af ansøgerne på, men det er bare af flere årsager et rigtig dårligt vurderingsværktøj. Primært fordi prøveforelæsninger demonstrerer en bestemt type monologisk pædagogik, der ikke afspejler den gennemgående ambition om at fremme mere interaktiv og dialogisk pædagogik. Og som sådan er prøveforelæsninger et virkelig dårligt signal. Desuden er den måde, prøveforelæsninger ofte praktiseres på – nemlig som en form for forskerseminar – mest af alt en test på ansøgernes evne til at kunne formidle fagligt stof til andre engagerede forskere, mens

relationen til de studerende typisk ikke er tænkt ind. Man kan følgelig ikke uden videre sige, at en god prøveforelæser også er en god studenterunderviser.

Gæsteundervisning

Universiteterne bør derfor se efter andre og mere brugbare værktøjer, og her er gæsteundervisning nok mit foretrukne værktøj, dvs. en aktivitet, hvor ansøgerne står for 1-2 timers undervisning på et hold med 20-30 studerende. Der kan naturligvis være logistiske udfordringer ved dette. Desuden kan der være udfordringer forbundet til kravet om anonymitet, der formelt set gør det svært at se ansøgere i aktion. Omvendt er det en styrke, at vurderingen baseres på en autentisk undervisningssituation, og at studerendes evaluering af gæsteundervisningen eventuelt kan inddrages i den efterfølgende vurdering. Gæsteundervisning kan også være digital. Fordelen er her, at det kan gennemføres uden større logistiske problemer og samtidig spare klimaet for unødige rejseaktiviteter. Konkret kan ansøgerne blive bedt om at tilrettelægge et asynkront online-læringsforløb, altså fx optage en video med noget fagligt indhold og så koble noget aktivitet, hvor de studerende

sætter indholdet i spil, og et system til, at de studerende får feedback på deres aktivitet. Fordelen ved denne metode er, at den kan forberedes grundigt, og ansættelsesudvalget kan asynkront vurdere materialet. Alternativt kan ansøgerne blive bedt om at gæsteundervise online og synkront med inddragelse af udvalgte studerende og interne undervisere. I begge tilfælde demonstreres ansøgernes digitale kompetencer inden for onlineundervisning.

Hvad enten vi taler om fysisk eller digital gæsteundervisning, er gæsteundervisning et værktøj, der set i forhold til prøveforelæsningerne er anderledes velegnet til vurdering af kompetencer inden for dialogbaseret studenterundervisning, herunder færdigheder i at kunne strukturere undervisning baseret på en forståelse af de studerende og evne til at sætte de studerende i centrum.

Hjemmeopgave

Et andet alternativ til prøveforelæsninger kan være en skriftlig hjemmeopgave, og her er det kun fantasien, der sætter grænser. Ansøgerne kan fx blive bedt om at være vurderende og analytiske i forhold til andres undervisning, fx ved at bede ansøgerne om at komme med forbedringsforslag til en

kursusbeskrivelse, semesterplan, eksamensopgave eller andre undervisningsprodukter, som kolleger har udarbejdet (a la "find 5 fejl")? Eller ansøgerne kan blive bedt om at præsentere flere forskellige måder, man kunne undervise i det samme stof på, med argumenter for svagheder og styrker ved hver metode. Eller ansøgerne kan blive bedt om at kommentere eksisterende onlineundervisning eller videooptagelser. Hjemmeopgaver af denne slags giver i øvrigt gode muligheder for, at de enkelte uddannelser kan vinkle opgaverne særligt til det specifikke fag eller den lokale kontekst. Overordnet er hjemmeopgaver af denne slags velegnede til vurdering af kompetencer og færdigheder inden for curriculumdesign, lektionsplanlægning. Desuden giver det indblik i ansøgernes pædagogiske sprog og kvalitetskriterier.

Samtale med pædagogisk konsulent

Man kunne også – som et tredje alternativ – invitere ansøgerne til en samtale med en pædagogisk konsulent. Sådanne pædagogiske konsulenter findes allerede ved de fleste fakulteter i dag, og det er indlysende, at ansættelsesudvalgene inddrager disse i ansættelsesprocesserne. Fordelen er, at en pædagogisk konsulent har en pædagogisk faglighed, der muliggør en anderledes dialog omkring ansøgernes pædagogiske praksis og erfaring. Desuden kan en sådan samtale skabe et netværk mellem ansøgerne og de pædagogiske

Thomas Harboem

konsulenter, der fremadrettet kan aktiveres fra starten af en eventuel ansættelse. Jeg tænker, at sådanne samtaler især er velegnede til vurdering af ansøgernes pædagogiske sprog og refleksion, teoretiske pædagogiske viden, "mindset" omkring fælles ansvar for uddannelse og åbenhed for at dele undervisningserfaringer.

Læsning af dokumentation

Et fjerde alternativ er at sikre en mere kvalificeret læsning af ansøgernes skriftlige dokumentation. I dag vedhæfter ansøgerne allerede en masse forskellig dokumentation for deres hidtidige pædagogiske virke, men det kan være svært for ansættelsesudvalget at vurdere tyngden i det fremsendte materiale. Her vil en pædagogisk konsulent eller tilsvarende kunne forholde sig til tvivlsspørgsmål, fx omkring hvor meget merit der kan gives i forhold til pædagogikum, i tilfældet af at ansøgerne allerede har deltaget i pædagogiske kurser. Eller det kan være en faglig vurdering af, hvordan en eventuel underviserpris skal vægtes. Eller det kan være en faglig læsning af fremsendte kursusevalueringer. Og på basis af dette skrives der en kort anbefaling/udtalelse til ansættelsesudvalget. Dette er potentielt en tidskrævende arbejdsopgave, men hvis der udvikles et koncept for konsulenternes udtalelse (afkrydsningsskema), kan det nok holdes inden for rimelighedernes grænse. Samlet vil denne pædagogisk-faglige læsning af ansøgernes dokumentation være velegnet til vurdering af formelle pædagogiske kvalifikationer (fx gennemførte kurser eller underviserpriser) på tværs af institutioner og nationale kontekster. Desuden vil det muliggøre en mere ens og sammenlignelig bedømmelse af ansøgerne.

Læsning af tidligere undervisningsmaterialer

Det sidste alternative værktøj, jeg vil nævne, er at bede ansøgerne om at vedlægge og beskrive konkrete undervisningsprodukter fra hidtil pædagogisk praksis, fx en video, lektionsplan for workshop, øvelsesoplæg eller PowerPoint. Fordelen er her, at det er let for ansøgerne. Ulempen er, at det kan være svært for ansættelsesudvalget at vurdere et sådant materiale løserevet fra

kontekst, men en pædagogisk konsulent kan også her blive inddraget til sparring for ansættelsesudvalg. I mine øjne er sådant materiale især velegnet til vurdering af ansøgernes færdigheder inden for lektionsplanlægning, curriculumdesign og strukturering af undervisning.

Samlet set

Samlet set er der altså en række alternativer til prøveforelæsninger, når man skal vurdere pædagogiske kompetencer ved rekruttering. Det skal ses som en opfordring til ansættelsesudvalgene om ikke bare at gøre det, man som forsker er mest fortrolig med, nemlig forskerseminar, men om at anvende mere velegnede værktøjer, der reelt måler ansøgernes pædagogiske færdigheder og kompetencer.

Naturligvis er der ingen, der forventer, at et ansættelsesudvalg kommer med en fuldstændig nagelfast vurdering. Dertil er tiden i en ansættelsesproces alt for begrænset. Desuden er vurderingen udfordret af, at der ikke umiddelbart er samme kvantitative metrikker til vurdering af pædagogiske kompetencer set i forhold til forskningsmeritter, hvor parametre som eksempelvis antal publikationer og citationsindeks anvendes.

I øvrigt skal man huske, at man altid ansætter på potentiale, altså forventninger til fremtiden, og ikke på nuværende status. Ansættelsesudvalget skal med andre ord vurdere, om ansøgeren kan udvikle sig til at blive en god underviser, og kun i mindre omfang om vedkommende aktuelt er en god underviser eller ej.

Når det alligevel er værd at tænke over de alternativer til prøveforelæsninger, jeg nævner her, skyldes det især behovet for at understrege stillingsstrukturens ligestilling mellem pædagogik og forskning i en universitetskarriere. Der er utvivlsomt en stærk signalværdi både indadtil og udadtil, når vurderingsværktøjerne i en rekrutteringsproces bliver mere målrettede og intelligente. De værktøjer, som jeg her har fremhævet, kan med andre ord skubbe på en positiv opprioritering af undervisning, i og med at ansættelsesudvalgene kan blive bedre til at inddrage læring og pædagogik i deres vurdering. ■

DTU HAR FUNDET NY BESTYRELSESFORMAND

Det bliver den erfarne universitetsleder **Karin Markides**, som bliver formand for Danmarks Tekniske Universitet fra den 1. januar 2021.

Svenske Karin Markides er tidligere rektor for det tekniske universitet Chalmers i Göteborg og nuværende rektor for American University of Armenia, der er baseret på en fond i tilknytning til University of California.

Hun er kemiker af uddannelse og har, ud over undervisning og forskning i en international kontekst, tillige haft fokus på innovation og virksomhedssamarbejde. Hun er ophavskvinde til flere patenter, har været vicedirektør for den svenske innovationsmyndighed Vinnova, har erfaring fra bestyrelsesarbejde i startups og har stået i spidsen for et teknisk universitet med meget betydelige erhvervsamarbejder.

Hun har desuden stået i spidsen for udvikling og implementering af flere strategier, bl.a. i relation til finansiering og nyttiggørelse af universitetsaktiviteter, international forskningsinfrastruktur og bæredygtighed.

“Med Karin Markides får DTU en bestyrelsesformand, der har et globalt udsyn og er uhyre velbevandret på den internationale scene”, udtaler formanden for DTU’s udpegningskomité, Helle Vang Andersen.

TEKSTILFORSKER VALGT TIL PRÆSIDENT FOR VIDENSKABERNES SELSKAB

Medlemmerne af Videnskaberne Selskab har valgt professor ved Københavns Universitet, antikhistoriker og tekstilforsker **Marie Louise Nosch** til ny præsident.

Marie Louise Nosch er 50 år og har siden 2009 været ansat som professor ved Københavns Universitets Saxo-Institut. Hun sidder i Velux Fondens bestyrelse, og hun har gennem sin karriere brugt mere end 13 år i udlandet på at studere og forske, primært i Frankrig, Italien og Østrig. Herhjemme har hun ledet grundforskningscentret Centre for Textile Research, været næstformand for Danmarks Forskningspolitiske Råd (DFIR) og tillige rådgivet den tyske regering om grundforskningsfinansiering. Desuden modtog Marie Louise Nosch som den første kvinde EliteForsk-prisen i 2009, og hun har også modtaget forskningspriser fra Einar Hansens Forskningsfond, Dansk Magisterforening, Anneliese Maier Award fra Alexander von Humboldt Foundation, Tagea Brandts Rejselegat og The Iris Foundation Award fra Bard Graduate Center, New York. Hun er udnævnt til Chevalier dans l’Ordre des Palmes académiques de la République Française samt modtager af Dronning Margrethe II’s Videnskabspris 2019.

Præsidentposten for den mere end 275 år gamle institution er både politisk, formidlende og

repræsentativ. Blandt forgængerne er Kong Christian VIII og Niels Bohr – og senest professor ved Niels Bohr Institutet Mogens Høgh Jensen.

Valget af den nye præsident skulle egentlig være afholdt i maj, men blev på grund af Covid-19 udsat til september, så den nye præsident tiltræder i sit embede øjeblikkeligt.

UNDERVISNINGSPRISEN GIK TIL ITU- OG DTU-LEKTOR

H.K.H. Kronprinsesse Mary og uddannelses- og forskningsminister Ane

Halsboe-Jørgensen har for første gang uddelt Undervisningsprisen til syv af Danmarks dygtigste undervisere, heriblandt to fra universiteterne. Fra universiteterne faldt valget på **Claus Brabrand**, lektor på IT-Universitetet, og på **Luise Theil Kuhn**, lektor på Danmarks Tekniske Universitet.

Underviserne bliver hyldet for deres evne til at inddrage, inspirere og pirre nysgerrigheden hos de studerende. De har hver især også udmærket sig ved at nytænke deres undervisning, skabe engagement og inspirere både studerende og kolleger.

De syv undervisere modtager hver 500.000 kroner. De 200.000 kroner er en personlig hæderspris, mens 300.000 kroner er øremærket aktiviteter, der kan være med til at skabe god og engagerende undervisning på uddannelsesinstitutionen. Undervisningsprisen skal på den måde være med til at sætte fokus på, hvor vigtigt det er med gode undervisere.

“Der skal være mere prestige i at være en god underviser. Vores dygtige undervisere på de videregående uddannelser fortjener større anerkendelse. Faktisk bør fremragende undervisning have samme høje status som fremragende forskning på de videregående uddannelser”, udtaler uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen.

To af de syv prismodtager er fra universiteterne, to fra professionshøjskolerne og tre fra henholdsvis erhvervsakademierne, de kunstneriske uddannelsesinstitutioner og de maritime uddannelsesinstitutioner. Det er ledelsen på den enkelte uddannelsesinstitution, der i samarbejde med de studerende har indstillet kandidater til det relevante rektorkollegium, som så har besluttet, hvem der skal indstilles til priserne. Læs interview side 22-23

DFF’S FORMAND BLIVER PROREKTOR PÅ KU

Professor **David Dreyer Lassen** tiltræder 1. januar en nyoprettet stilling som prorektor ved Københavns Universitet. Han skal blandt andet stå i spidsen for forskning, innovation og de

overordnede relationer til fonde og virksomheder. Rektor har ansat ham for en femårig periode i samråd med universitetets bestyrelse.

David Dreyer Lassen kommer fra en stilling som professor ved Økonomisk Institut på Københavns Universitet og bestyrelsesformand i Danmarks Frie Forskningsfond. Han er vicecenterleder for Danmarks Grundforskningsfonds Center for Economic Behavior and Inequality og har herudover grundlagt Copenhagen Center for Social Data Science (SODAS), som han er centerleder for. Centret kombinerer datalogi og samfundsvidenskab. David Dreyer Lassen har modtaget EliteForsk-prisen i 2016 og større bevillinger fra DFF, ERC og Villum Fonden.

Som prorektor med ansvar for forskning kommer David Dreyer Lassen til at indgå i universitetets øverste daglige ledelse, og han bliver formand for Københavns Universitets Forsknings- og Innovationsråd (KUFIR), der har ansvar for at identificere, forfølge og understøtte universitetets strategiske udvikling inden for forskning, innovation, forskeruddannelse og erhvervsamarbejde.

David Dreyer Lassens forskningsfelt er “big data”; de enorme og komplekse datamængder, der eksisterer i den højteknologiske verden, og de værktøjer og processer, der skal bruges for at kunne håndtere og udnytte dem.

NYOPRETTET AU-FAKULTET ANSÆTTER TO PRODEKANER

Faculty of Natural Sciences på Aarhus Universitet, der blev skabt ved

årsskiftet, da Science and Technology blev delt i to, har nu fået dekanatet på plads. **Kristian Pedersen** tiltrådte allerede som dekan i april, og nu følger ansættelsen af to nye prodekaner.

Kristine Kilså bliver prodekan for uddannelse og **David Lundbek Egholm** prodekan for forskning.

Kristine Kilså er 48 år og kommer fra en stilling som uddannelseschef i Sverige. Hun har en solid ledelseserfaring på uddannelsesområdet med sig ud over en akademisk karriere inden for kemi og nanovidenskab. Hun begynder som prodekan for uddannelse 1. december

David Lundbek Egholm er 46 år og professor på Geoscience på AU. Han har i de senere år været involveret i strategisk forskningsledelse og forskningsfinansiering og er blandt andet medlem af Danmarks Frie Forskningsfond og det tematiske udvalg for Grøn Omstilling under FNU. Han begynder som prodekan for forskning 1. november.

FOND BEVILGER 40 MIO. KR. TIL SYV HUMANISTISKE FORSKNINGSPROJEKTER

Velux Fonden har med sit kernegruppeprogram siden 2008 fokuseret på at støtte humanvidenskabelig grundforskning på højeste niveau i tæt

samarbejde med universiteternes humanistiske institutter. I år får syv projekter bevillinger på i alt 40 mio. kr.

Projekterne spænder vidt lige fra kærlighedens topografi til vredens normer, buddhisme og forbrug.

”Støtten til den frie grundforskning er under pres på det humanvidenskabelige område. De syv projekter viser den imponerende originalitet i metoder og nye perspektiver på velkendte

fænomener, som humanvidenskabelige forskere kan bidrage med, når de får mulighed for at forfølge egne ideer på tværs af fagområder. De skaber almenyttig værdi for vores demokrati og kultur; og de styrker den forskningsbaserede undervisning af kommende kandidater, som i sidste ende er forskningens største samfundsmæssige værdi”, udtaler Henrik Tronier, der er programchef for Velux Fondens humanvidenskabelige område.

De syv projekter er:

Fabula-NET: A Deep Neural Network for Automated Multidimensional Assessment of Literary Fiction and Narratives. Professor **Mads Rosendahl Thomsen** og lektor **Kristoffer Laigaard Nielbo**. AU.

Fra teori til praksis (TITAN): Uønskede konsekvenser af anvendelsen af organisations- og ledelsesteori. Professor **Eva Boxenbaum** og professor **Renate E. Meyer**. CBS.

Privatsektorengagement i humanitær bistand (HUMAC). Lektor **Jasper Hotho** og adjunkt **Verena Girschik**. CBS.

Hvor kærligheden finder sted: Følelsernes topografi i det 19. og 20. århundredes europæiske litteratur og kultur. Professor **Lene Østermark-Johansen**. KU.

WASTE: buddhisme, forbrug og sortering af det hellige og forkastelige, det evige og forgængelige, det rene og beskidte. Lektor **Trine Brox**. KU.

Den katolske etik og de globale modernitetens ånd. Global catholicisme i en dansk og transnational kontekst. Professor **Bjørn Thomassen** og lektor **Andreas Bandak** (KU). RUC.

Normer, der styrer udtryk af vrede. Lektor **Merete Monrad** og lektor **Morten Kyed**. AAU.

AU HEALTH UDDELER SKOU-PRISEN

Fakultetet Health på Aarhus Universitet uddeler hvert år i oktober fakultetets fornemste pris, Jens Christian Skou-prisen, til en ung forsker i international særklasse, og i år er det lektor og ph.d.

Nicolai Juul Birkbak, der løber med hæderen og de 100.000 kr.

Han har allerede skabt en exceptionel karriere inden for kræftforskning, han samarbejder med internationale topforskere fra verdens førende universiteter og forskningsinstitutioner, og så er han usædvanligt dygtig til at hente ekstern finansiering hjem. Det skriver institutleder **Jørgen Frøkiær** og viceinstitutleder

for forskning **Anne-Mette Hvas** fra Institut for Klinisk Medicin i deres indstilling af **Nicolai Juul Birkbak** til prisen.

Nicolai Juul Birkbak bedriver translationel bioinformatisk cancerforskning, hvilket betyder, at han bl.a. udforsker evolution i cancer og søger at forstå sammenhængen mellem forskellige stadier i cancercellernes udvikling mod det maligne stadium. Og så udnytter han sin viden til at udvikle nye metoder og undersøgelser, der kan forbedre kræftpatienters sygdomsforløb og øge deres chancer for overlevelse.

Jens Christian Skou-prisen uddeles til en forsker, som er ekstraordinært talentfuld inden for sit forskningsfelt, og som er både kreativ og produktiv. Sidste år gik Skou-prisen til professor **Ebbe Bødtjær** fra Institut for Biomedicin.

HUMANIORA PÅ KU ANSÆTTER NY PRODEKAN

Dorthe Gert Simonsen, lektor i moderne kulturhistorie på Saxo-Instituttet, bliver ny prodekan for forskning og impact på Det Humanistiske Fakultet på Københavns Universitet.

Ud over lektorgerningen på Saxo har HUM's nye prodekan også indtil udgangen af 2019 arbejdet bredt med det humanistiske forskningslandskab og på tværs af fagdiscipliner som formand for det humanistiske forskningsråd for kultur og kommunikation i DFF.

En af grundene til, at **Dorthe Gert Simonsen** søgte stillingen som prodekan, var, at hun gerne vil være med til at styrke og synliggøre den enorme forskningskraft, humaniora har at byde på.

Dekan **Kirsten Busch Nielsen** roser **Dorthe Gert Simonsen** for at have en stor viden om det humanistiske forskningslandskab og om forskningsfinansiering nationalt og internationalt. Den nye prodekan tiltræder den 1. november.

NY BESTYRELSESFORMAND FOR CBS EXECUTIVE FONDEN

CBS Executive Fonden, der er en erhvervsdrivende fond stiftet af Copenhagen Business School i 1991, har valgt **Eva Zeuthen Bentsen** som afløser for den nuværende formand, **Kenneth Plummer**, når han stopper til foråret efter 10 år på posten.

Eva Zeuthen Bentsen er cand.merc. i strategi og ledelse og har en ph.d.-grad fra CBS, hvor hun også har haft posten som leder af Institut for Ledelse, Politik og Filosofi. Hun har været kontorchef i Danske Regioner, hospitalsdirektør i Gentofte og siddet med i Ledelseskommisionen. De sidste fire år har hun rekrutteret og udviklet ledere og sidder desuden i bestyrelserne for Villum Fonden, CBS Executive Fonden og Synoptik-Fonden.

CBS Executive Fonden tilbyder branchespecifikke kurser og kortere uddannelsesforløb til primært ledere og er ansvarlig for CBS

Bestyrelsesuddannelserne og CBS Executive Sommerskole.

Ud over **Eva Zeuthen Bentsen** og **Kenneth Plummer** sidder CBS' rektor, **Nikolaj Malchow-Møller**, i bestyrelsen sammen med **Christiane Vejlvø**, **David Hellemann** og **Elise Hauge**.

NYT FORSKNINGSPROJEKT VIL FORUDSIGE, OM LITTERÆRE VÆRKER BLIVER EN SUCCES

Forestil dig, at en forlægger kunne screene 200 manuskripter via et

system, der kunne forudsige, hvorvidt der blandt teksterne var et værk, der havde en særlig litterær kvalitet med potentiale til at blive en succes.

Det kan blive til virkelighed på grund af forskningsprojektet **Fabula-NET** på Aarhus Universitet, som **Velux Fonden** har støttet med 5,4 mio. kr.

Forskerne forsøger at kombinere kunstig intelligens med forskning inden for litteraturvidenskaben for at opnå en bedre forståelse af litterær kvalitet og dermed skabe et mere kvalificeret system til at vurdere litterære værker.

Lektor **Kristoffer Laigaard Nielbo** fra Center for Humanities Computing Aarhus står sammen med professor i litteraturhistorie **Mads Rosendahl Thomsen** i spidsen for forskningsgruppen, der er et interdisciplinært samarbejde mellem litteraturforskning, lingvistik og informatik.

Forskerne arbejder med tre succesparametre for en tekst. Den intrinsiske succes, der ser på værkets indre struktur, da succesfulde fortællinger ofte er kendetegnet ved en særlig narrativ struktur. Det ekstrinsiske succesparameter, hvor systemet evaluerer et værk i forhold til, hvor ofte det bliver udlånt fra biblioteket, og hvor gode anmeldelser det får. Det sidste parameter kalder forskerne for den præferentielle succes, der ser på, hvorvidt et værk har større succes hos unge eller ældre, eller om der er særlige præferencer hos målgruppen, alt efter om de er fra land eller by.

KU GIVER SONNINGPRISEN TIL HVIDERUSSISK FORFATTER

Københavns Universitet har tildelt Sonningprisen, der er Danmarks største kulturpris på 1 mio. kr., til den hviderussiske forfatter **Svetlana Aleksijevitj**.

Hun er kendt for sit monumentale værk "Det røde menneskes historie". Det består af i alt fem bøger, der er udgivet mellem 1985 og 2013. I bøgerne beskriver hun Sovjetunionens historie set fra de involverede menneskers perspektiv.

Ved siden af sin karriere som journalist specialiserede **Aleksijevitj** sig i sin helt egen stil

inden for "vidnesbyrdromaner", som hun har videreudviklet bog efter bog. Hun har skabt stærke fortællinger om "sovjetmennesket" gennem vidnesbyrd fra særligt kvinder og børn om nogle af Sovjetunionens største historiske katastrofer og omvæltninger, fx den sovjetisk-afghanske krig, Sovjetunionens sammenbrud og Tjernobyl-katastrofen. Hendes bøger er resultatet af hundredvis af interview og mundtlige overleveringer fra borgere om livet i den røde union.

Aleksijevitj kunne i mange år ikke få udgivet sine bøger i Hviderusland, fordi man anså dem for at være systemkritiske. Hun forlod Hviderusland i 2000 efter politisk chikane fra Lukasjenko-regeringen. Gennem nullerne boede hun flere steder i Vesteuropa, bl.a. i Paris og Berlin, inden hun flyttede tilbage til Minsk i 2012.

Hun har også engageret sig i den nuværende politiske situation i Hviderusland, hvor det nylige præsidentvalg har medført omfattende politiske protester. Hun er medlem af det såkaldte Koordineringsråd, der efter valget blev nedsat af den hviderussiske opposition. Rådets formål er at koordinere en fredelig og retfærdig magtoverdragelse fra den siddende præsident og at få udskrevet et nyt frit og retfærdigt valg.

Aleksijevitjs bøger er oversat til 52 sprog i 55 lande. Hun har modtaget adskillige litteraturpriser i bl.a. Frankrig, Tyskland og Polen. I 2015 modtog hun Nobelprisen i litteratur.

CENTER FOR UNGDOMS-FORSKNING FEJRER 20-ÅRS JUBILÆUM

Center for Ungdomsforskning (CeFU) ved Aalborg Universitet har fejret 20-års jubilæum ved et arrangement om præstationskulturen blandt unge, der blev afholdt den 2. oktober med indlæg og debatter med bl.a. uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen.

CeFU er i dag et af Nordens førende og mest dagsordenssættende ungdomsforskningsmiljøer, og centrets forskning er kendetegnet ved at være ungeinvolverende og praksisrelateret.

I anledning af jubilæet lancerer CeFU desuden podcastserien "10 tendenser i ungdomslivet".

Lektor og souschef Niels Ulrik Sørensen er vært for serien. Med sig i studiet har han skiftende forskere fra CeFU, der inviterer spændende gæster ind for at diskutere aktuelle tendenser og brændende spørgsmål i ungdomslivet. Serien sætter spot på alt fra unges samfundsdeltagelse og nye digitale arbejdsmarkeder til udsathed og præstationskultur blandt unge i dagens Danmark.

BRITISK COVID-19-EKSPERT SKIFTER FRA IMPERIAL COLLEGE TIL KU

Den engelske forsker og sygdomsmodellerings ekspert Dr. **Samir Bhatt** har modtaget Novo Nordisk Fondens Young Investigator Award til at starte sin egen forskningsgruppe på Institut for Folkesundhedsvidenskab på Københavns Universitet. Bevillingen på 25 millioner kroner skal dække løn og forskningsudgifter til den nye forskningsgruppe.

Samir Bhatt har erfaring fra mange forskellige forskningsfelter, men matematisk modellering er kernen af hans ekspertise. Senest har han været Covid-19-modellerings ekspert for det britiske Scientific Advisory Boards modelleringssektion. Det gjorde han som del af Imperial Colleges Covid-19 response team. Den amerikanske guvernør for staten New York, Andrew Cuomo, har også udnævnt Samir Bhatt som særlig Covid-19-rådgiver for Staten New York.

Samir Bhatt flytter til Danmark med sin danske kone og vil påbegynde sin ansættelse på Institut for Folkesundhedsvidenskab til vinter.

BENT FLYVBJERG FRA UNIVERSITY OF OXFORD OG ITU ETABLERER NYT SAMARBEJDE

University of Oxfords forskningsgruppe i Major Programme Management under ledelse af professor **Bent Flyvbjerg** indleder nu et samarbejde med Forskningscenter for Offentlig IT ved ITU. Samarbejdet skal blandt andet forske i it-projekters performance.

Forskningscenter for Offentlig IT ved ITU blev etableret i 2018.

Bent Flyvbjerg, der i stigende grad beskæftiger sig forskningsmæssigt med it-projekter, ser frem til at samarbejde med Forskningscenter for Offentlig IT:

"It-projekter fylder mere og mere i min forskning ved Oxford, og det er særdeles relevant at samarbejde med Forskningscenter for Offentlig IT ved ITU. Vi glæder os til at komme til København, og vi ser frem til at byde forskere fra ITU's forskningscenter velkommen her i Oxford", udtaler Bent Flyvbjerg.

NOVO NORDISK FONDEN GIVER 348 MIO. KR. TIL SEKS FORSKNINGSPROJEKTER

Novo Nordisk Fonden har uddelt 348 mio. kr. til seks nytænkende forskningsprojekter, der skal udvikle løsninger på en række globale udfordringer inden for sundhed og teknologi. Det sker gennem Novo Nordisk Foundation Challenge Programme.

Godt halvdelen, 179 mio. kr., går til tre forskningsprojekter i biodiversitet, der alle fokuserer på sammenhængen mellem biodiversitet og udnyttelsen af dyrket jord, herunder hvordan skovrejsning kan bruges som instrument i kampen mod klimaforandringer gennem binding af CO₂ i træmassen, men også som levested for arter, der kan være med til at styrke biodiversiteten.

To andre bevillinger på i alt 108,6 mio. kr. er givet inden for udvikling af kvanteteknologi, hvor bevillingsmodtagerne vil finde ny viden om komplekse biologiske processer og biomolekyler, der kan benyttes til bl.a. udvikling af nye lægemidler og energieffektive materialer. Endelig er der uddelt en bevilling på 59,9 mio. kr. til et projekt, der vil finde ny viden om svampes nedbrydning af biomasse, som er et af de redskaber, vi kan bruge for at udnytte affald og biomasserester i den grønne omstilling.

Modtagerne af Challenge Programme-bevillingerne 2020 er:

Professor **Trine Bilde**, Institut for Biologi, Aarhus Universitet: "The missing link: unravelling the role of genetic variation of beneficial arthropods in agro-ecosystems" (59,1 mio. kr.)

Professor **Signe Normand**, Institut for Biologi, Aarhus Universitet: "SustainScapes – Sustainable solutions for maintenance of biodiversity and production across landscapes" (60 mio. kr.)

Professor **Per Gundersen**, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet: "Silva Nova – Restoring soil biology and soil functions to gain multiple benefits in new forests" (60 mio. kr.)

Professor **Peter Lodahl**, Niels Bohr Institutet, Københavns Universitet: "Solid-state quantum simulators for biochemistry (Solid-Q)" (60 mio. kr.)

Professor **Matthias Christandl**, Institut for Matematiske Fag, Københavns Universitet: "Quantum for life" (48,6 mio. kr.)

Professor **Katja S. Johansen**, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet: "Oxygen Constraints on Microbial Secretomes during Plant Cell Wall Turnover (OxyMIST)" (59,9 mio. kr.)

Novo Nordisk Foundation Challenge Programme blev etableret i 2014, og siden har fonden årligt uddelt et trecifret millionbeløb til ambitiøse forskningsprojekter med fokus på globale udfordringer. Fonden har netop åbnet for ansøgninger til Challenge Programme 2021.

AU-CENTER UDNÆVNT TIL EN AF EUROPAS FØRENDE INNOVATØRER

Europa-Kommissionen har udnævnt Aarhus Universitets "Center for den Digitale Omstilling i Byer og Samfund" – også kendt som AU DITCOM – til en af Europas førende innovatører.

Titlen er tildelt af kommissionens særlige platform, Innovation Radar, hvor uafhængige eksperter hvert år finder og fremhæver idéer og tiltag med potentiale til at gøre nytte for fremtidens samfund.

Anerkendelsen er givet til AU DITCOM for pilotprojektet SynchroniCity, der gennem de seneste tre år har arbejdet for at opbygge et åbent og fleksibelt marked for digitale

løsninger med sensorer og kunstig intelligens leveret af små og mellemstore virksomheder til byer i Europa og resten af verden.

Ambitionen er, at løsningerne kan bidrage til at forbedre servicen til borgere inden for eksempelvis trafik-, sundheds- og klimasektoren, samtidig med at det generelle ressourceforbrug nedsættes. Alt sammen med Aarhus Universitet i en ledende rolle for projektet.

"Byer er katalysatorer for den gennemgribende digitale omstilling af hele samfundet. Det er her, al kompleksiteten mødes. Men vi ser også, at simpel copy-paste ikke fungerer fra den ene by til den anden", forklarer **Martin Bryn-skov**, som er lektor i Informationsvidenskab og koordinator og leder af SynchroniCity.

MILLIONBEVILLING TIL DANSK CENTER FOR ENERGILAGRING

Industriens Fond har bevilget 11 mio. kr. til etableringen og videreudviklingen af Dansk Center for Energilagring de næste to år. Et af problemerne i forbindelse med den grønne omstilling er, at

elproduktionen svinger, alt efter hvor meget solen skinner, og vinden blæser, og det skaber behov for teknologier, der kan lagre den vedvarende energi og konvertere den til grønne brændstoffer. Ved Power-to-X konverterer man for eksempel grøn strøm til brint, gasser eller kemikalier, som kan bruges i fly, lastbiler og skibe.

"Ambitionen er at skabe et center for energilagring på et højt internationalt niveau, som samler viden om teknologier som Power-to-X, batterier og termisk energilagring og bidrager til at bringe forskningstung viden i spil i dansk erhvervsliv", siger **Thomas Hofman-Bang**, adm. direktør i Industriens Fond.

Initiativet kommer fra Danmarks Tekniske Universitet, Aalborg Universitet, Aarhus Universitet, Syddansk Universitet, Dansk Industri, Dansk Energi, Haldor Topsøe, Vestas, Ørsted, Københavns Lufthavn, Danish Power Systems, Lithium Balance og REIntegrate.

Sekretariatet for Dansk Center for Energilagring vil blive placeret hos ATV – Akademiet for de Tekniske Videnskaber.

PROFESSOR MED MUSIK PÅ HJERNEN FÅR MILLIONBEVILLING TIL FORLÆNGELSE AF CENTER

Hjerneforsker og jazzmusiker **Peter Vuust** modtager 46 mio. kr. fra Danmarks Grundforskningsfond til forlængelse af Center for Music in the Brain ved Aarhus Universitet og Det Jyske

Musikkonservatorium. Bevillingen sikrer ikke alene, at Center for Music in the Brain kan fortsætte de næste fem år, men også at forskerne får mulighed for at udvide forskningsområdet og bl.a. undersøge, hvordan musikere "taler sammen" via deres instrumenter.

Siden centeret blev etableret i 2015, har det udviklet sig til det største forskningscenter inden for neuro-musik i Europa, måske endda i hele verden. Det har tiltrukket en række internationale eksperter, som nu er ansat i centeret, og forskningen opnår stor international bevågenhed, bl.a. i tidsskriftet Nature, som har bragt en featureartikel om Peter Vuust.

"Vi lagde ud med at undersøge, hvad der foregår i hjernen, når vi lytter til musik. Altså hvordan musikken påvirker os individuelt. Hvordan vi føler, lytter og bevæger os, når vi hører musik. Og om den påvirker os på samme måde. Nu er det et naturligt næste skridt at undersøge, hvordan musikken påvirker os kollektivt, fx når vi spiller musik sammen, lytter til den sammen, eller når vi synger sammen, som mange har gjort det hver fredag de seneste måneder", siger Peter Vuust.

Han har i næsten tyve år forsket i, hvordan musik bliver bearbejdet i hjernen, og forsøgt at omsætte det til ny viden om hjernens funktioner, som læger kan bruge til udvikling og optimering af behandling af en række sygdomme i fremtiden. Forskningen vil for eksempel være relevant ved rehabilitering efter slagtilfælde, til parkinsonpatienter, til smertebehandling, til forbedring af søvnkvalitet og i forbindelse med autisme eller ADHD.

FOND BEVILGER 100 MIO. KR. TIL VILDE EKSPERIMENTER

Villum Fonden giver nu 51 forskere ved de danske universiteter mulighed for at afprøve deres modige og mærkelige tekniske og naturvidenskabelige forskningsidéer.

Deres eksperimenter spænder bredt – fra mindre metanproducerende malkekøer til Mars' mystiske metangas. Bevillingen i Villum Experiment-programmet er på 1-2 mio. kr. og løber i op til to år.

"Ved Villum Experiment gælder: Hvo intet vover, intet vinder. Formålet med programmet er at finde og støtte helt særlige tekniske og naturvidenskabelige forskningsprojekter, der udfordrer normen og har potentiale til at ændre verden og vores viden om verden. Programmet er et eksperiment i sig selv og er tænkt helt anderledes end typiske forskningsbevillinger. Under behandlingsprocessen er ansøgerne anonymiseret for bedømmelsespanelet, der således kun vurderer dem ud fra, om deres forskningsidéer er banebrydende, og ikke kan skele til cv og akademiske meritter", siger Villum Fondens forskningsdirektør, Thomas Bjørnholm.

Succesraten for ansøgere til årets eksperiment er lidt over 10 %. Ansøgningerne er blevet vurderet af et bedømmelsespanel bestående af 20 internationale sagkyndige eksperter inddelt i fire underpaneler: "Earth & Space", "Life Science", "Physical Science & Math" og "It & Engineering".

Siden programmets start i 2017 har i alt 195 forskere fået en Experiment-bevilling.

AU-LEKTOR MODTAGER HÆDERSGAVE

Lektor **David Olagnier** fra Aarhus Universitet har fået en personlig hædersgave på 100.000 kr. fra William Niensens Fond som anerkendelse af sin indsats for at bekæmpe kræftceller ved hjælp af genmodificeret virus.

David Olagnier har medvirket til at identificere proteinet Nrf2 og demonstreret, at netop dette protein ser ud til at kunne gøre kræftceller modstandsdygtige over for blandt andet kemoterapi og strålebehandling.

Den viden vil David Olagnier og hans forskerkolleger bruge til at undersøge, om genmanipulerede viruspartikler kan trænge ind i kræftcellerne, uden samtidig at ødelægge de raske celler. Lykkes det, kan den genmanipulerede virus, når den er kommet ind i kræftcellerne, producere molekyler, som styrker kroppens eget immunsystem, og slå cancercellerne ihjel ved at få dem til at bryde.

ITU-FORSKER UDPEGET TIL SKATTEVÆSENETS IT-TILSYN

Jens Schmidt, der forsker i offentlige it-projekter og leder ITU's Forskningscenter for Offentlig IT, skal rådgive skattevæsenet på it-området. Han er en af i alt fem eksperter med viden om store

offentlige it-projekter, der skal bidrage til arbejdet i et nyt uafhængigt it-tilsyn. Målet er at sikre, at der kommer bedre styr på it-løsningerne i skattevæsenet, hvor der i de senere år har været udfordringer på blandt andet gælds- og ejendomsområdet.

Forud for sin tid som forsker på ITU har Jens Schmidt mere end 25 års erhvervs erfaring med store offentlige og private it-projekter som programmør, projektleder og topleder. Han er desuden medlem af Regionernes it-råd, der fører tilsyn med sundheds-it-løsninger i regionerne.

De øvrige, der er udpeget til skattevæsenets it-tilsyn, er:

Bent Flyvbjerg, forsker i it-megaprojekter på University of Oxford

Lilian Mogensen, bestyrelsesformand for Rejsekort og Rejseplan A/S og tidligere koncerndirektør i ATP (formand)

Peter Schleidt, bankdirektør i Jyske Bank og medlem af Statens It-råd

Lars Mathiesen, direktør i Frost Management og tidligere medlem af Statens It-råd.

Har du en navnenyhed, som du tænker er relevant, så send den til redaktionen på cbl@dm.dk. Vi kan ikke love, at alle kommer med, og forbeholder os ret til at redigere teksten.

Al henvendelse vedr. adresseændring eller -fejl hos din medlemsorganisation (DM eller Djøf).

RIGSARKIVETS SUNDHEDSDATA

Sammen sætter vi data i spil, så de skaber værdi for flere!

RIGSARKIVET

Hos Rigsarkivet kan du gratis dykke ned i mere end 900 sundhedsforskningsdatasæt. Vores Forskningsservice står klar til at hjælpe dig.

Så hvis du mangler nye perspektiver på din forskning om fx danskernes helbred, unges holding til alkohol og motion, screening af tarmkræft og meget mere, så kig ind i samlingens sundhedsforskningsdata. Det er en kilde til viden og en forudsætning for, at der skabes ny viden til gavn for forskningen og befolkningen.

**Er du interesseret i
sundhedsforskningsdata ?
Vil du skabe ny viden
og blive klogere på
befolkningssundhedens
udvikling i Danmark?**

Siden 1990'erne har vi indsamlet, bevaret og udstillet sundhedsvidenskabelige data til forskning og uddannelse og her kan du se i 900 gratis forskningsdatasæt med forskellige studiedesigns og registre fra den offentlige forvaltning. Se et udpluk af samlingen her:

- Den Danske Sygeplejerskekohorte 1993, 1999 og 2009
- Skolelægejournalregisteret 1930-2005
- MONICA-kohorterne, fx MONICA 10 1993-1994, der består af 42 datasæt
- Copenhagen Male Study 1970-1986
- Projekt Metropolit follow up 2004 (to datasæt)
- Kronborgs 7 registre for screening for kræft i tyktarm og endetarm 1985-2002

Rigsarkivet har også en stor samling af registre, som udleveres til forskning, bl.a.:

- Sessionsregistret 1986
- Multigenerationsregistret LITE 1900-2013
- Dødsårsagsregistret der går tilbage til 1943
- Lønmodtagerregister 1964-1983

Find disse datasæt og mange flere data på www.sa.dk eller kontakt os via mail MailboxDigitalService@sa.dk